

**MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
AGRONOMICKÁ FAKULTA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

BRNO 2015

Bc. KATEŘINA ZÁPAŘKOVÁ

Mendelova univerzita v Brně
Agronomická fakulta
Ústav chovu a šlechtění zvířat

Agronomická
fakulta

Mendelova
univerzita
v Brně

Analýza chovu plemene Shagya-arab v České republice
Diplomová práce

Vedoucí práce:
Doc. Ing. Iva Jiskrová, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Kateřina Zápalková

Brno 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: Analýza chovu plemene Shagya-arab v České republice vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce paní doc. Ing. Ivě Jiskrové, Ph.D. za pomoc při zpracování dat a cenné rady při vypracování mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat panu Ing. Aleši Musilovi za zapůjčení literatury a konzultace, Ing. Aleně Dvořákové z ÚEK ČR a paní MVDr. Janě Paškové ze Svazu chovatelů Shagya-arab v ČR, za poskytnutí údajů a jejich ochotu. Rovněž bych chtěla poděkovat panu Ottu Dlabolovi, dřívějšímu prezidentovi Svazu chovatelů Shagya-araba v ČR, za již dříve poskytnuté údaje a dostupnou českou literaturu, jejíž je autorem.

Mé velké díky patří mé rodině a přátelům za jejich podporu ve studiu a také rodině Musilové z Tetetic, která mě už přes 10 let umožňuje poznávat svět kolem koní plemene Shagya-arab.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce bylo v první části vlastní práce zpracovat údaje o počtu narozených hříbat, importu a exportu, vývoji stavu koní plemene Shagya-arab (Sh-a) a údaje aktivních koní v PK Sh-a v ČR pro rok 2014. Údaje byly zpracovány v programu Microsoft Office Excel 2007 a z nich vytvořeny grafy. U počtu narozených hříbat bylo zjištěno, že nejvíce se jich narodilo v roce 2009 a 2002. Import výrazně převažoval nad exportem, ale v posledních letech se také začalo dařit i exportu. Stav Shagya-arabů v ČR od roku 1994 stále rostou. V roce 2014 bylo v ČR 283 plemenných klisen, 176 valachů, 142 klisen, 133 hřebců a 31 plemenných hřebců. V druhé části vlastní práce bylo cílem statisticky vyhodnotit údaje klisen zapsaných do Plemenné knihy. K tomu byl použit program Unistav 5.5. Nejdříve byl zkoumán statistický vliv podle GLM a u pozitivních výsledků bylo použito mnohonásobné porovnání podle Tukey-B. Bylo zjištěno, že na základní barvu má vysoce statisticky významný vliv linie a rodina. Dále byly zkoumány vlivy na 4 základní tělesné míry (KVP, KVH, OH, O.hol), kde bylo zjištěno, že na KVP, KVH a OH mají statisticky významný vliv linie a rodina. Na celkový zisk bodů má vysoce statisticky významný vliv linie a počet ox ve 4. generaci.

Klíčová slova: kůň, chov, plemeno, Shagya-arab, klisna, hřelec, rodina, linie, barva, KVP, KVH, OH, O.hol, body

ANNOTATION

The aim of this thesis was the first part of their work to process data on the number of foals born, import and export, trends in breeds of horses Shagya Arabian (Sh-a) and data horse's active Sh-a in the Czech Republic for the year 2014. The data were processed in Microsoft Office Excel 2007 and have created graphs. However, the number of foals born, it was found that most of them were born in 2009 and 2002. Import greatly outweighed exports, but in recent years also began to flourish and export. States Shagya-Arabians in the Czech Republic since 1994, continues to grow. In 2014, the Czech Republic 283 broodmares, 176 geldings, 142 mares, 133 stallions and 31 sire. In the second part of their work was the aim statistically evaluate data mares entered in the Stud book. This program was used Unistat 5.5. First, the statistical effect was studied by GLM and positive results have been used multiple comparisons by Tukey-B. It was found that on the basic colour has a highly significant influence line and family. Were examined influences on 4 basic body measurements (withers high tape, withers high rod, chest circumference, circumference of the cannon bone), where it was found that withers high tape, withers high rod, and chest circumference have a statistically significant effect of a family and line. The overall gain points is statistically highly significant influence lines and the number of ox 4th generation.

Key words: horse, breeding, breed, Shagya Arabian, mare, stallion, family, line, color, withers high tape, withers high rod, chest circumference, circumference of the cannon bone, points

OBSAH

1 ÚVOD.....	9
2 CÍL PRÁCE	10
3 LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
3.1 Historie chovu plemene Shagya-arab.....	10
3.1.2 Nejvýznamnější rakousko-uherské hřebčiny	14
3.1.2.1 Hřebčín Radovec	14
3.1.2.2 Hřebčín Mezöhegyes.....	19
3.1.2.3 Hřebčín Bábolna.....	21
3.1.3 Národní hřebčín Topolčianky	28
3.2 Chov koní plemene Shagya-araba v českých zemích a ČR	35
3.3 Shagya-arab v ČR	40
3.3.1 Chovný cíl	41
3.3.2 Podmínky pro zápis do Plemené knihy	42
3.3.3 Linie hřebců	43
3.3.3.1 Shagya	44
3.3.3.2 Koheilan	44
3.3.3.3 Siglavy Bagdady	44
3.3.3.4 O´Bajan	45
3.3.3.5 Gazlan - Gazal.....	45
3.3.3.6 Jussuf.....	45
3.3.3.7 Dahoman	46
3.3.3.8 Hadban	46
3.3.3.9 Saklavi I	46
3.3.3.10 Gamil El Kebir	47
3.3.3.11 Kuhailan Afas.....	47
3.3.4 Rodiny klisen	48
3.3.5 Označování koní.....	50
3.3.6 Využití.....	50
4 MATERIÁL A METODIKA.....	51
4.1 Zdroje dat	51
4.2. Databáze.....	52
4.2.1 Databáze koní – vývoj plemene Sh-a v ČR.....	52
4.2.2 Databáze klisen zapsaných v PK Shagya-araba	52

4.3 Metodika	52
4.3.1 Vývoj plemene Sh-a v ČR.....	52
4.3.2 Statistika - Klisny zapsané v PK Sh-a ČR.....	53
4.3.2.1 Základní tělesné míry	54
5 VÝSLEDKY A DISKUSE	54
5.1 Vývoj plemene Sh-a v ČR.....	54
5.1.1 Počet narozených hříbat 1994-2013.....	54
5.1.2 Pohyb Sh-a na českých hranicích.....	56
5.1.3 Vývoj stavů Sh-a v ČR 2001 - 2014	56
5.1.4 Aktivní koně v PK Sh-a v ČR v roce 2014	58
5.2 Statistika – Klisny zapsané v PK Sh-a	60
5.2.1 Vliv linie a rodiny na základní barvu klisen	60
5.2.1.1 Vliv linie na základní barvu klisen.....	62
5.2.1.2 Vliv rodiny na základní barvu klisen	63
5.2.2 Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na základní tělesné míry (KVP, KVH, OH, O.hol).....	64
5.2.2.1 Linie	65
5.2.2.2 Rodiny	68
5.2.3 Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na získání celkového počtu bodů.....	70
6 ZÁVĚR	72
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
8 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	77
9 SEZNAM TABULEK	78
11 PŘÍLOHY	80

1 ÚVOD

Shagya-arab je plemeno koně jehož počátek chovu sahá do 2. poloviny 18. století, do dob vlády Marie Terezie a Josefa II. Chovem arabských koní na území Evropy se tehdy zabývaly rakousko-uherské hřebčiny Radovec, Bábolna a Mezöhegyes, zřízené v jihovýchodní části tehdejší monarchie. Na vybraných shromaždištích docházelo k nákupům značného počtu koní pro potřebu armády. V hřebčínách bylo dosaženo rychlého rozvoje díky dobře organizovaným provozům a početným stádům koní. Do základních stád hřebčínů byly vybírány klisny nejen vhodné k chovu, ale i klisny, které armáda nemohla pro březost nebo po ohřebení převzít. Klisny byly většinou arabského typu, ať už sedmihradské, moldavské, maďarské, čerkeské nebo klisny z Bukoviny, Haliče či Ukrajiny. Později se do stád začlenily importované klisny originální arabské a též anglické plnokrevné. První hřebci pocházeli z Orientu, ze Sedmihradska a z Ruska. Importovaní hřebci byli zástupci kmenů Siglavy, El Bedavi, Gidran, Shagya, Dahoman, Abugress, Sheraky, Gazlan, O'Bajan, Siglavy Bagdady, Koheilan, Hadban, Mersuch a dalších.

Plemeno Shagya-arab je pojmenováno po hřebci Shagya, který se narodil v roce 1830 v Sýrii a do Bábolny jej dopravil roku 1936 baron Eduard von Herbert. Kmen Shagya splňoval všechny požadavky a vynikal dobrými vlastnostmi, stal se tak nejpočetnějším kmenem v Evropě. Shagya-arab byl označován jako orientální polokrevník nebo arabský polokrevník. Všichni příslušníci plemene Shagya-arab, ať už kmene Shagya nebo jiného, musí příslušet k plemenným knihám základních hřebčínů a odpovídat chovnému cíli.

Největší nároky při utváření plemene byly kladeny na původ koně, kvalitu, rozvíjení žádoucích vlastností a podobnost rodičů s potomstvem. Cílem se stalo vytvoření koně evropského typu, kostnatějšího s korektním fundamentem, mimořádně tvrdého a odolného.

Shagya-arab je speciálním arabským plemenem s relativně vysokým podílem arabského plnokrevníka, avšak odlišného typu, velikosti a rámce. Je chován bez přílivu genů jiných plemen, jen arabský plnokrevník s dobrými předpoklady pro chov Shagya-araba může působit v jeho chovu.

Chovným cílem je dlouhověký ušlechtilý arabský kůň mírně obdélníkového rámce, větší než arabský plnokrevník, mnohostranného typu s korektním kostnatějším fundamentem a prostornými elastickými chody v kroku, klusu i cvalu, spolehlivého charakteru se sportovním použitím pod sedlem, hlavně ve vytrvalosti, a také jako kočárový, lehčí záprahový, či rodinný a vyjížďkový kůň.

2 CÍL PRÁCE

Cílem práce je charakterizovat vývoj chovu Shagya-arabů na území České republiky v návaznosti na celkovou historii plemene. V části vlastní práce zpracovat získané údaje o stavech Sh-a v ČR a statisticky vyhodnotit údaje klisen zapsaných v Plemenné knize.

3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

3.1 Historie chovu plemene Shagya-arab

Na území Evropy byl arabský kůň znám již v dobách středověku. Členové křižáckých vojsk se setkali s těmito koňmi v Orientu a následně je nakoupené nebo ukořistěné přivezli domů, kde sloužili k zušlechtění vlastních – domácích plemen koní (Horný a kol., 2007).

Na území Uherska je historie orientálních koní podložena kvalitní organizací chovu. V 5. století, při nájezdech Avarů a Hunů, se dostali do Uher tatarští koně orientálního původu. V 16. století, po prohrané bitvě u Moháče v r. 1526, zabrali Turci velkou část dobyté krajiny a přivedli sebou množství orientálních koní, kteří se po dobu jejich dlouhé nadvlády rozšířili a byli doplněni originálními araby. V tomto období vzniklo v Uhersku mnoho soukromých hřebčínů, zabývajících se chovem arabského koně na podkladě importu koní z Arábie na začátku 17. století. Přísun arabských koní byl ukončen po porážce Turků a začali se dovážet koně Španělska (Horný a kol., 2007).

Dlabola (2012a) uvádí, že války a revoluce neblaze ovlivnily vývoj a zachování chovu plemene Shagya-arab. Za značných starostí a utrpení bylo třeba vyrovnat škody a ztráty. Při Shagya-arabech stálo štěstí a v žádném období se vývoj plemen nezastavil, jinak by došlo k úplnému vymizení.

Za vlády Marie Terezie (1740-1780) byl chov koní na prahu zániku vlivem tureckých a nástupnických válek (Misař, 2011). Císařovna na konci tří slezských válek (třetí byla 7-letá válka 1756-1763) vydala důrazné pokyny a zákony pro posílení zcela vykrváčeného zemského chovu koní. Její patent z roku 1763 zdokonalil její syn císař Josef II. Vůdčí myšlenka všech nařízení měla motivaci čistě vojenskou (Dlabola, 2012a).

Misař (2011) uvádí, že Josef II. v roce 1780 nařídil, aby vojenská správa převzala plemenné hřebce od šlechty a majitelů panství, kvůli nedostatku remont pro potřebu armády. Účelem tohoto opatření bylo zajistit armádě dostatečné množství remontních koní z rolnické produkce. O hřebce se nejprve starali méně schopní důstojníci a vojáci jezdeckých pluků. Zvláštní komise posuzovala všechny hřebce v soukromém vlastnictví, které označili podle toho, zda dostali povolení k působení v chovu. Uznání hřebci byli označeni výžehem Δ pod hřívu a neuznaným se vypálil na levé stehno výžeh $\acute{\Theta}$. Pokuty za porušení byly vysoké a jednalo se o vůbec první licencování soukromých hřebců.

Ke konci 18. století se chovem koní, označených za arabské plemeno, zabývaly obě původní schromaždiště a odchovny pro remonty v Kotzmann (1774), později Radovec (1792), na jihovýchodě Maďarska hřebčín Mezöhegyes (1785) a hřebčín v Bábolně (1789). Cílem bylo vytvoření koně evropského typu, kostnatějšího, s korektním fundamentem, mimořádně tvrdého a odolného. Největší důraz byl kladen na původ koně, kvalitu, rozvíjení žádoucích vlastností a podobnost rodičů s potomstvem (Dlabola, 2004).

Právě v těchto krajinách docházelo na vybraných shromaždištích k nákupu značných počtů koní pro potřebu armády (Dlabola, 2003).

Dlabola (2012a) popisuje, že armáda zřídila nákupní místo remont v rakousko-uherském vévodství na Bukovině ve východních Karpatech, a to v Cozmeni /Kotzmann/ se sídlem ve Waszkoutz. Tento provoz byl roku 1792 vídeňskou válečnou radou uznán za správný objekt pro nákup remont. Až v roce 1812 byl zaveden řádný hřebčínský chod a vedení přeloženo do Radovce /Radauti/.

Jones (1982) uvádí, že v roce 1789 byl založen chov koní v Bábolně koňmi původem z Arábie a později importovanými ze Sýrie. Tento chov produkoval arabskou linii Shagya.

Dlabola (2003) popisuje, že do základních stád hřebčínů byly vybírány klisny nejen vhodné k chovu, ale i klisny, které armáda nemohla pro březost anebo po ohřebení převzít. V Cozmani-Radovci vznikl takzvaný „divoký hřebčín“, kde ve stádě pobíhali i hřebci. Brzy se začalo s organizovaným provozem a ví se, že první hřebci pocházeli z Orientu, ze Sedmihradska a z Ruska. Rovněž klisny byly převážně arabského typu, ať už sedmihradské, moldavské, maďarské, čerkeské nebo klisny z Bukoviny, Haliče či Ukrajiny. Dlabola (2004) dále popisuje, že klisny nesměly být nakupovány až na malé výjimky. Rychlého rozvoje se dosáhlo vzornou organizací provozů a díky početným stádům koní. Evidence koní probíhala vzorně a z toho hlediska lze dnes sledovat výstavbu jednotlivých rodin v některých případech zpětně až do roku 1775.

Později se do stád začlenily i importované klisny originální arabské a rovněž anglické plnokrevné. Chovatelský pokrok a jména hřebčínů šířili hřebci arabského původu a jejich kmeny Siglavy, El Bedavi, Gidran, Shagya, Dahoman, Abugress, Sheraky, Gazlan, O'Bajan, Siglavy Bagdady, Koheilan, Hadban, Mersuch a další. (Dlabola, 2003). V poměru ke značnému množství tehdy využívaných originálních arabských hřebců se podařilo pouze docela malému počtu z nich založit stávající kmeny. Mezi nejstarší řadíme Siglavy (1811), Amurath (1829), Shagya (1830), Gazlan-Gazal (1840), Dahoman (1846), Jussuf (1869), Koheilan (1876), O'Bajan (1881), Hadban (1891), Siglavy Bagdady (1895), Mersuch (1898), Kemir (1905). Mezi později založené kmeny řadíme Kuhaylan Zaid (1923), Kuhaylan Haifi (1923), Kuhaylan Afas (1930), Nedjari (1926), El Sbaa (1920). Jejich odchov byl na podkladě cílevědomého postupu označován příslušnými jmény a odpovídajícím výžehem v levé sedlové krajině (Dlabola, 2004).

Jak již bylo zmíněno, značná část kmenů po arabských hřebcích zanikla na podkladě tehdy probíhajícího tvrdého výběru, který se řídil chovným cílem (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) se zmiňuje, že jeden z kmenů obzvlášť vynikal. Jednalo se o kmen SHAGYA – koně splňovali všechny požadavky a stali se postupem času nejpočetnější skupinou ze všech chovaných orientálních kmenů. Rozšířili se po celé Evropě a dosáhli největšího zastoupení mezi arabskými koňmi v rakousko-uherských hřebčíněch.

Chov těchto koní (později oficiální název Shagya-arab) se postupně rozšířil do dalších zemí. Po první světové válce byla vzácná stáda koní rozdělena mezi nástupnické státy monarchie: Polsko, Československo, Rakousko, Rumunsko, Maďarsko a Jugoslávii. Shagya-arab byl chován nejen v Bábolně a Radovci, ale také v Píbru, Topličiankách, Janově Podlaski, Karadjordjevu, Borike, Kabiuku, Mangalii a Resutu, jmenovány byly ty nejhlavnější hřebčiny. Po druhé světové válce (1939-1945) byla celá řada koní roztroušena v mnoha evropských zemích. Tehdy se chopily iniciativy záchrany a udržení již založeného plemene státy jako Německo, Švýcarsko, Rakousko a také Dánsko. Importovaly nemalý počet chovných koní z východně položených hřebčinů. Nadešel čas zakládání plemenných knih a vznikla otázka, jak pojmenovat vzácnou populaci koní. Původní název „arabské plemeno“ nebo také „arabský kůň“ byl v jednotlivých státech odlišně pochopen a vysvětlován (Dlabola, 2004). Shagya-arab byl také nazýván orientálním polokrevníkem i přes to, že postup plemenitby po dobu 160 až 180 let i déle je stále řízen bez přílivu genů jiných plemen (Dlabola, 2003). Docházelo k nejasnostem v postupu zachování vytyčeného chovného cíle. Při příležitosti světové konference WAHO (World Arabian Horse Organization), která se uskutečnila v roce 1978 v Hamburku, bylo předloženo 200 rodokmenů jako důkaz čistokrevnosti Shagya-arabů. Tento předložený soubor byl přítomnými delegáty uznán a Shagya-arab byl vyhlášen za speciální čistokrevné arabské plemeno (Dlabola, 2004).

Plemeno je pojmenováno po hřebci Shagya, který byl zakoupen v roce 1836 baronem Eduardem von Herbertem pro rakousko-uherské hřebčiny a umístěn do Bábolny. Hřelec se narodil v Sýrii v roce 1830 z kmene Kohejl-Siglavi a jako 6 letý prodán beduínským kmenem Bani Saher za 1800 zlatých. Byl to medový bělouš 159 cm vysoký, který působil v Bábolně do roku 1842 a stal se zakladatelem linie Shagya (Bílek a kol., 1955).

Šurda (1969) popisuje, že hřebec Shagya byl ušlechtil kůň, čtvercového tělesného rámce, s velmi ušlechtilou hlavou, výrazným kohoutkem, pevným kratším hřbetem a kulatou, mírně skloněnou zádí. Končetiny měl výborně stavěné.

Plemeno Shagya-arab je pouze o 23 let „mladší“ než anglický plnokrevník. Obě plemena zůstávají stejného původu, hřebci byli orientální a klisny převážně s arabským výrazem. Jen výběr probíhal odlišně. Na jedné straně tvrdý a bezohledný výběr pro dosažení nejvyšší rychlosti při dostizích a na druhé straně nemilosrdný výběr pod sedlem i v zápreži pro využití ve válkách i míru (Dlabola, 2003).

Dlabola a kol. (2009) podle nově zjištěných informací uvádí, že plemeno Shagya-arab lze označit za přibližně stejně staré jako je anglický plnokrevník. Bylo zjištěno, že rodina 7 nebyla založena klisnou 885 Moldauerin narozenou roku 1785, ale klisnou 370 Moldauerin narozenou roku 1783 a také byla zjištěna změna u rodiny 18, kde za zakladatelku rodiny označujeme klisnu 265 Siebenbütgerin 1783.

Každý Shagya-arab musí příslušet k základním klisnám, většinou z volných stád rakousko-uherských vojenských hřebčínů. Výjimkou jsou pouze rodiny, které založily originální arabské klisny importované z blízkého východu nebo získané z polských panství. Také dvě anglické plnokrevné klisny 40 Lady Sarah a 30 Maria ovlivnily pozitivně rozvoj plemene (Dlabola, 2012a).

Horný a kol. (2007) uvádí, že plemeno Shagya-arab je nejtypičtější a nejčistější představitelem koní východního typu, které patří mezi nejušlechtlejší a nejkrásnější plemena na světě.

3.1.2 Nejvýznamnější rakousko-uherské hřebčiny

Chov koní plemene Shagya-arab byl v době rakouska-uherska především soustředěn do 3 významných hřebčínů. Těmito hřebčiny byli Radovec, Bábolna a Mezöhegyes.

3.1.2.1 Hřebčín Radovec

Dlabola (2003) ve svém díle podrobně a vyčerpávajícím způsobem popisuje historii hřebčína Radovec, který byl zřízen na nejvýchodnějším území rakousko-uherské monarchie na Bukovině a je označován za jeden z největších evropských hřebčínů, Císařsko – královský hřebčín Radovec.

Malé městečko Radovec bylo sídlem vedení hřebčína. Nachází se v širokém údolí řeky Suczavy a další hřebčínské objekty se nalézaly na horním toku řeky v horské oblasti Karpat. Provozy hřebčína se rozkládaly v délce 120 km. Nejnižše položeným provozem byl Milleschoutz, v nadmořské výšce cca 300 m, a naopak nejvýše položeným byl huculský hřebčín Luczyna, zhruba 1 590 m. n. m. Hřebčín tvořily následujících objekty: Mittoka, Horaitza, Wadu-Vladika, Milleschoutz, Ogordomnesk, Burla, Nový Prädit, Starý Prädit, Tabora, Galanestie, Hardeggthal, Horní Wikov, Frasin, Selatyn, Iswor a Luczyna. Některé z nich byly velmi vzdálené od Radovce, například Seletyn 65 km, Iswor 83 km a Luczyna 101 km. Provoz hřebčína se rozkládal na území o celkové rozloze 9 810 ha.

Dá se říci, že historie Radovce a jeho koní je pravděpodobně srovnatelná s chovem koní trakénských. Základ obou chovů je postaven na primitivních, tvrdých a nenáročných koních zemského chovu. Za použití arabské, anglické plnokrevné a polokrevné krve v posledních 150 letech se dosáhlo současné podoby těchto koní. Z Radovce proudily nespočetné krevní linie do mnoha chovů koní v Evropě, které měly značný vliv na tehdejší plemena a rázy koní (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) dále popisuje, že založení hřebčína Radovec mělo především vojenské pozadí. Císařovna Marie Terezie vydala první opatření k pozvednutí rakouského chovu koní, který se ocitl v katastrofálním úpadku v důsledku četných válek. Její patent, vydaný roku 1763, o převzetí dozoru a řízení nad chovem koní zdokonalil císař Josef II. Hlavní myšlenka všech opatření měla motivaci čistě vojenskou a dalekosáhlý význam pro získávání nevyycvičených vojenských koní – remont. Dosud se většina remont pro potřebu armády nakupovala komisemi na shromaždištích v Besarábii, Rumunsku, Sedmihradsku, Haliči, na Ukrajině a v severní oblasti Kavkazu. Odtud byli nakoupení koně přidělováni jednotlivým jezdeckým plukům. Můžeme si představit, jací tito koně skutečně byli, uvědomíme-li si, že koně pocházeli ze stád, kde volně pobíhali hřebci a koně po celý rok žili na pastvinách. Na shromaždišti v Cozmani, na Bukovině původně obsazené Turky v průběhu let vznikl již zmiňovaný takzvaný „divoký hřebčín“. Značná část nakoupených klisen byla březích nebo měli pod sebou sající hříbata a z toho důvodu bylo jejich předání k jezdeckému nemožné. Tak se z nákupního a odchovného velitelství, založeného v roce 1774, vyvíjel provoz hřebčína. Založil jej kapitán jízdy Joseph Cavaller. Na základě jeho schopností, mimořádných

dovedností a tvůrčí práce byl povýšen císařem Františkem II. dne 25. 7. 1799 do stavu rakouské dědičné šlechty.

Rok 1774 platí jako letopočet zřízení hřebčína v Radovci. Ale až v roce 1792 dochází k rozšíření Zemského hřebčína a Remontní správní oblasti na Bukovině, na najatém církevním panství se sídlem v Radovci, nejprve ve Waszkoutzi a od roku 1812 v Radovci (Radáuti). Stádový volný chov byl zrušen a přeorganizován na řádný hřebčínský způsob provozu v roce 1824. V roce 1834 vlastnil hřebčín 400 chovných klisen, které byly rozděleny do čtyř stád, a jejich stav se postupně zvyšoval. O deset let později, v roce 1844, hřebčín disponoval 600 klisnami v šesti stádech a v roce 1868 celkový stav dosahoval počtu 1 909 koní.

Dlabola (2003) se zmiňuje, že řada klisen z prvních radoveckých stád založila své rodiny, které přežívají dodnes. Klisny nesou označení číslem a poznámkou „volný chov“. Jejich původ je neznámí avšak víme, že pocházejí ze stád nakoupených remont. Prvními využívanými hřebci se stali hřebci sedmihradského původu z hřebčína hraběte Bethléna, příslušející ke kmeni Barbarino. Pozdější sestavování stád se v průběhu již řádného hřebčínského provozu několikrát měnilo. Poslední rozdělení podle objektů před první světovou válkou vypadalo v roce 1910 takto:

- Mittoka – stádo anglické plnokrevné a lehčí polokrevné
- Horaitza - stádo anglické polokrevné těžšího typu
- Ogordomnesk – stádo kmene Gidran
- Wadu-Vladika – stádo arabské plnokrevné a Shagya
- Milleschoutz – stádo kmene Dahoman
- Frasin – stádo plemene lipického
- Luczyna – hřebčín plemene huculského

Hřebčín Radovec se vyznačoval hlavně chovem koní s mimořádnou tvrdostí a vytrvalostí. Nemalý vliv včetně horských a klimatických podmínek měli od začátku založení hřebčína koně s krví arabskou. U arabských koní se stalo cílem vytvořit již zmiňovaného koně evropského typu, kostnatějšího, s korektním fundamentem. Selektce probíhala tvrdě a především koně kmene Shagya splňovali nejlépe uvedené požadavky, což se žádným jiným hřebčínům nepodařilo. Stádo arabských klisen nebylo velké a

sloužilo především k zamezení příliš úzké příbuzenské plemenitby mezi jednotlivými kmeny (Dlabola, 2003).

I naše české země byly zásobovány plemennými hřebci z Radovce, který se zabýval chovem arabských koní výhradně v letech 1832 – 1869. V hřebčíně bylo většinou stádo polokrevné, s materiálem dodaných z Bábolny nebo z Mezöhegyeše, z nichž se nejlépe osvědčily kmeny: Abugres (mezög), El Bedavi (báb), Sheraky (báb), Shagya (báb), Siglavi (báb), Gidran (mezög), které se dochovali až do dnešních dnů. V Čechách se nejvíce uplatnil kmen Gidran a na Moravě kmen Gidran, Amurath a Shagya. V druhé polovině 19. Století začali do Radovce pronikat lipicáni, angličtí polokrevníci, a proto bylo arabské stádo redukováno (Bílek a kol., 1955).

Tureac (2011) uvádí, že v Radovci byli chováni koně různí. Popisuje, že se zde nalézali čistokrevní arabští koně, arabští polokrevní koně (Shagya, Dahoman), Gidran, anglický plnokrevník, anglický polokrevník (Przedswit, Furioso), Nonius, Hucul a koně lipičtí.

Dlabola (2003) dále rozsáhleji uvádí, že po vypuknutí první světové války v srpnu roku 1914 a ruské invazi do Haliče a Bukoviny byl hřebčín Radovec donucen k evakuaci. Služební koně a jalové klisny již předtím získala armáda. Hřebčín opouštělo 1757 koní rozdělených do jednotlivých stád. Přesuny „po kopytě“, při kterých museli denně ujít 30 – 60 km, směřovaly do kraje Bestercze v Sedmihradsku. Stáda překonávala obtížnou trasu horami Karpat, neschůdnými úseky zalesněných hor a údolími severního Sedmihradska. Většina z nich prošla cestou o délce až 200 km, aniž by v průběhu pochodu docházelo ke ztrátám.

Ve dnech 2. - 6. září v roce 1914 byla zahájena přeprava koní po železnici za účelem přemístit stáda do šestnácti určených stanovišť ve vnitrozemí Rakouska-Uherska. Nakládka koní se realizovala na stanicích Bestercze, Felsőborgó, Jád, Szeretfalva a Lekencze. Dohromady bylo přistaveno 10 osobních a 345 nákladních vagonů (Dlabola, 2003).

Náročnou, náhlou a zcela nepřipravenou evakuaci, překonalo 27 kmenových plemeníků, 428 plemenných klisen, 517 mladých hřebců, 309 mladých klisen, 287 jezdeckých a provozních koní, 36 remont a 153 huculských koní. Na konci transportu po železnici na koně čekala vybraná stanoviště na území Uherska, Rakouska i Čech.

Pokud je známo, byli jimi: Vojenské hřebárny Lábod a Ozora v Uhersku, Kranichfeld, Luttenberg, Piber, Wolfpasing- Wieselburg ve Štýrsku, dostihové závodiště Freudenu a klusácká dráha Bade ve Vídni, Dillmanthof u Vídeňského Nového Města, Kottlingbrunn u Vídne, hřebčinec Graz-Ossiach v Korutanech, Waizenkirschen v Horním Rakousku, Michelbach v Dolním Rakousku a v českých zemích hřebčinec Písek, pozdější Zemský hřebčín Šumperk a Litoměřice. V následujících letech se některá stanoviště měnila. Stádo shagya-arabských klisen a stádo lipické převzal na konci války hřebčín v Piberu. Několik angloarabských ryzích klisen z linie Gidran se ocitlo v hřebčíně. Wieselburg. Velké množství klisen, příslušejících k arabským kmenům, bylo přislíbena nástupnickým státům Rakouska-Uherska a levně odprodáno. Zbývající koně byli pod cenou vydraženi a malý počet skončil za velmi nízkou cenu u rakouských zemědělců. Stádo anglických plnokrevných i lehkých anglických polokrevných koní získal hřebčín ve Waldhofu. Rovněž Státní hřebčín v Kladrubech nad Labem získal 15 anglických polokrevných klisen a 6 klisen kmene Gidran získal. Dne 6. dubna 1919 bylo přemístěno 176 radoveckých koní do Polska a 67 z nich převzal Státní hřebčín Janow Podlaski. Také Shagya-arabské stádo ve Státním hřebčíně Topolčianky bylo založeno na podkladě radovecké krve, kde z 30 základních klisen pocházelo 23 z Radovce (Dlabola, 2003).

Během let 1916-1928 byli radovečtí hřebci přiděleni do nově založeného vojenského hřebčína Hostouň na Šumavě. Byli jimi 4 hnědí arabští polokrevní hřebci Shagya po Shagya XIII, z 232 Shagya VII, narozen 14. 3. 1912. Jeho potomci měli u vojenských pluků velmi dobrou pověst. Zůstalo po něm 12 plemeníků zemského chovu a jeho dcery tvořily velké stádo prvotřídních klisen v Hostouni (Hlaváček, 1933). Druhým radoveckým hřebcem byl Dahoman po Dahoman XVI, z 203 Amurath, narozen 5. 5. 1912. Posledními dovezenými hřebci do Hostouně z Radovce byli Dahoman I po Dahoman XVIII, z 289 Shagya VII, nar. 1912 a Shagya II po Shagya X, z 153 Amurath, nar. 1913 (Suchánek a Honzík, 1956).

Dlabola (2003) uvádí, že hřebčín Radovec fungoval v nedobrovolné emigraci až do konce první světové války. Dne 1. srpna roku 1919 byl s definitivní platností rozpuštěn, a tak skončila historie největšího evropského hřebčína. Mnoho známých hippologů se po dlouhá léta svými pochvalnými slovy rádo vracelo do dob rozkvětu hřebčína a objevovala se i kritická vyjádření ke způsobu jeho rozpuštění. Při zkoumání rodokmenů

koní plemene Shagya-arab zjistíme, že radovecká krev v pozadí zůstává základem chovu evropského rozvoje speciálního arabského plemene.

Tureac (2011) popisuje, že plemenici, po 1. světové válce v roce 1924, kteří byli dovezeni z Bábolny a také z radovecké farmy byli nadále využíváni k reprodukci. Připouštělo se hřebci různých linií: O'Bajan, Gazal, Koheilan, Mersuch, Jussuf, Hadban, Dahoman, Shagya, Siglavy Bagdady, El Sbaa a později i některými z polských linií: Nedjari, Beck, Kuhailan Kharas. V roce 1941 byli koně tohoto plemene (Shagya-arab) převedeni z radoveckého chovu do hřebčína Rusetu, kde byli chováni vedle klusáků, dále následovaly hřebčiny Slobozita, Jegalia, Brebeni, Slatina. V dnešních dnech lze říci, že hřebčín Radovec „se znovu zrodil“ a koně plemene Shagya-arab jsou zde opět chováni. Je důležité poznamenat, že toto plemeno se začalo kvantitativně i kvalitativně rozvíjet v soukromém oddělení. Dnes zde nalezneme koně linií Dahoman, Shagya, Hadban, Koheilan, Siglavy Bagdady, El Sbaa a Gazal. V roce 2007 se Rumunsko stalo členem Mezinárodní společnosti pro chov Shagya-arabů. V roce 2011 se konala v Rumunsku mezinárodní konference ISG. Při této příležitosti proběhla exkurze do radoveckého hřebčína.

3.1.2.2 Hřebčín Mezöhegyes

Dlabola (2003) podrobně popisuje ve svém díle nejen historii hřebčína Radovec ale také historii dalších dvou hřebčínů a jedním z nich je hřebčín Mezöhegyes. Podle vyjádření J. G. Wolsteina byl József Csekonic (1757-1824) mimořádně nadaným odborníkem v chovu koní. Ten připravil v průběhu studií a v době své vojenské služby (v roce 1783 rytmistr-kapitán jízdy) obsáhlý návrh týkající se pozdvižení a rozšíření chovu koní na území Uher. Jakmile byl návrh předložen Jeho Veličenstvu císaři Josefu II. byl tento plán podroben komisionálnímu šetření a následně dvůr rozhodl, že je zapotřebí založit chovné zařízení – hřebčín, který bude disponovat 500 klisnami. Nařízení k založení královského hřebčína bylo vydáno již 20. prosince 1784 a pro tento účel měl sloužit venkovský statek Mezöhegyes.

Základní stádo se tvořily klisny sedmihradské, moldavské, maďarské a několik čerkeských. Také z kavalérie se vybralo 150 klisen a později Csekonic obdržel pověření od císaře Josefa II. nakoupit 2000 klisen za účelem dosažení vypracovaného plánu. Postupem času vznikla početná prochovaná a spolehlivá řada rodin. Za „drahokamy“ celého chovu hřebčína Mezohegyes jsou považovány právě tyto rodiny.

Csekonicsův návrh se podařilo proměnit ve skutečnost. Mnoho rodin ze přelomu 18. a 19. století zůstalo zachováno dodnes i přes následky četných válek. Bohužel se našly i oblasti, kde byl chov téměř zničen a zaniklo zde mnoho rodin, dělo se tak v Polsku, Jugoslávii, na Ukrajině, v Haliči, Podolí a Volyni.

Hřebčín Mezöhegyes se nalézá 70 km severovýchodně od Segedína. Zabíral území o rozloze 17 265 ha členěné do 5 oblastí: Mezöhegyes, Feckés, Kamarás, Pereg a Mezöhovacskáza (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) dále popisuje, že již v roce 1793, kdy celkový stav činil 4 388 koní, bylo zde chováno 1 000 klisen Největším počtem koní se hřebčín chlubil v roce 1810, kdy se zde vyskytovalo celkem 13 326 koní a z nichž bylo 4 018 klisen. Později, přibližně za 80 let, se stav koní snížil na „pouhých“ 1 724 koní – z toho 428 klisen, chovalo se zde také 3698 ks skotu, 6971 prasat a 5736 ovcí.

Na počátku choval hřebčín nejvíce koně arabského původu a později koně anglické. Mezöhegyes je kolébkou mnoha kmenů, které se rozšířily po celé Evropě. Nejvíce se hřebčín proslavil vytvořením kmene Nonius. Další kmen Gidran pochází z arabského plnokrevného hřebce téhož jména. V Mezöhegyesi mají také svůj původ dva anglické polokrevné kmeny Furioso a North Star.

V roce 1876 došlo k úplné likvidaci arabského stáda. Značnou část arabských klisen získal hřebčín v Bábolně, z nichž 34 dcer po významném hřebci Shagya X. Tento plemeník se narodil v hřebčíně Mezöhegyes v roce 1855, z matky 307 Samhan II, a může být pokládán za rozhodujícího plemeníka ve stavbě linie Shagya. Jeho dědem byl originální arabský hřebec Shagya narozen 1830, který byl importován 1836 do Bábolny. Shagya X zanechal v Mezöhegyesi 8 kmenových plemeníků, další 2 v hřebčíně Radovec a rovněž 2 plemeníci působili v hřebčíně Bábolna (Dlabola, 2003).

Misař a Jiskrová (2001) uvádějí, že podmínky hřebčína Mezöhegyes byly příliš intenzivní pro chov arabského koně a měnily rámeček a typ chovaných koní.

Koně jsou v hřebčíně Mezöhegyes chováni dodnes, ale arabské stádo se již nevrátilo. Chov koní je zaměřen na kmen Nonius, který hřebčín proslavil a chov Mezöhegyeského sportovní koně (Maďarský sportovní kůň v Mezöhegyesi). V jedné

z budov hřebčína se nyní nalézají tříhvězdičkový hotel s příznačným názvem Nonius (<http://mamkft.hu/site/lotenyesztes/>)

3.1.2.3 Hřebčín Bábolna

Historii hřebčína Bábolna, stejně jako u hřebčínů Radovec a Mezöhegyes, podrobně a rozsáhle popsal pan Dlabola (2003). Uvádí, že Josef II. (1741-1790) uznal návrh Józsefa Csekonicse (1757-1824), zakladatele a prvního velitele hřebčína Mezöhegyes, vybudovat „filiální“ hřebčín za prospěšné. V roce 1788 Csekonics obdržel pověření vybrat vhodné pozemky a objekty v oblasti Komárom a již 8. října 1788 hlásil, že nejlépe se mu jeví Bábolna-pusztá, jejímž majitelem byl tehdy hrabě József Szapáry. Díky tehdejšímu značnému vlivu habsburské monarchie nebylo obtížné, aby už v lednu 1789 hrabě souhlasil s výměnou svých statků za jiné majetky. Do 6. dubna 1789 byla zpracována inervace skupinou odborníků a následně předložena kupní cena 450 000 goldenů. József Csekonics, velitel hřebčína v Mezöhegyesi, se také stal velitelem odpovědným za hřebčín v Bábolně. V květnu 1789 zahájila provoz nová organizace zemědělského provozu. Projekci nového komplexu hřebčína zajišťovala skupina vojenských inženýrů a využili k tomu i převzaté budovy. Během následujících 50 let v areálu vyrostly stáje pro klisny, stáje pro odchov hříbat, jízdárna, kasárna pro personál, škola, nemocnice pro koně a další objekty.

Z počátku se Bábolna využívala spíše jako místo odpočinku během přesunů dobytka, a tak tomu bylo i s koňmi. Uvádí se, že v roce 1797 zde nebyly žádné klisny ale jen 178 hřebců. Stav koní se stále měnil. V průběhu let 1794 až 1798 bylo importováno 19 originálních španělských hřebců a také jeden hřelec berberský. K těmto hřebcům bylo přivedeno 161 klisen z hřebčína Mezöhegyes. Po ukončení připouštěcího období se klisny společně s nakoupenými hřebci vrátili zpět. V říjnu roku 1806 hřebčín Bábolna disponoval 16 hřebci, 95 klisnami, 717 remonty, 275 voly a pracovalo zde 64 osob.

Po odchodu Csekonicse do výslužby se ukázalo, že společné řízení obou hřebčínů Mezöhegyes a Bábolna bude dále nemožné, a tak se dne 29. října 1806 dvorní válečná rada ve Vídni (arcivévoda Karl Ludwig, 1771-1841) rozhodla udělit hřebčínu Bábolna samostatnost. Stalo se tak v nelehké době poněvadž války, hlad a morová nákaza hrozily ze všech stran a 15. června 1809 si tím prošla i Bábolna. Je nutné vědět, že Rakousko (císař František II., 1768-1835) bylo v tomto roce znovu poraženo Napoleonovou armádou – Francií. Válka těžce postihla i severozápadní část Uherska.

Za včas (15. Května 1809) proběhla evakuace hřebčína Bábolna do Mezöhegyese. Dne 14. června se u Györgu odehrála bitva mezi Rakušany a Francouzi a den na to obsadili Francouzi Bábolnu. Ke svému zklamání zde našli pouze několik pracovníků ostrahy objektů, avšak prázdný hřebčín. Byli na tolik rozhořčení, že 19. června zapálili veškeré objekty a hřebčín shořel do základů (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) dále popisuje, že již na konci roku 1806 se hřebčínu otevřel nový začátek, v rámci toho se zvýšil počet zaměstnanců i stav hřebců a klisen. Začala se rozvíjet nová chovatelská činnost. Základ tvořili hřebci a klisny z Mezöhegyese a též se vrátila hříbata po španělských hřebcích. Některé ze základních klisen vytvořily své rodiny, které v mnoha zemích přežívají dodnes. K radikálnímu rozhodnutí o úkolu a působnosti hřebčína došlo v roce 1816. Všechny ustájené klisny měly být do budoucna připouštěny pouze orientálními hřebci. Pozadí a úvahy o této volbě lze převzít z práce barona J. Wenkelheima „Představy o renesanci uherského chovu koní“. Je zde také popsáno, že „původ uherských koní se přibližuje koním arabským, neboť pocházejí z teplého podnebí. Vhodnými koňmi k zušlechťování v Uhersku jsou právě koně ze stejných i teplejších klimatických podmínek. Užiteční pro uherský chov jsou koně turecké, perské, berberské, čerkeské, kavkazské, turkmenské, koně z oblasti Donu a Záporoží, ale i koně španělské a neapolské.“ Přední hřebčiny a sedmihradské chovy, které nadále respektovaly tyto zásady, se staly vzorem znamenitých chovů. Taktéž v Mezöhegyesi tvořila základ chovu výše uvedená plemena nebo rázy koní s orientální krví.

Historii hřebčína Bábolne lze přirovnat k „lanové dráze – nahoru a dolů“, která se neobešla bez krve a slz. Velitelé hřebčína neměli ke své práci nikdy dostatek klidu. Jak jen se hřebčín vzpamatoval z následků války, rabování, požáru nebo morové nákazy, znovu se objevily další rány osudu. Potom co se Bábolna stala samostatným hřebčínem, zavítala do ní nevíтанá návštěva 800 koní – soumarů z rozpuštěné italské a německé zálohy. S jejich příchodem se rozšířila řada nemocí včetně prašiviny. Snaha přemístit tyto koně do Mezöhegyese se částečně zdařila.

V roce 1833 propukla v hřebčíně hřebčí nákaza a způsobila ve stádě nemalé ztráty. Za nedlouho na to byl velitel hřebčína Eduard von Herbert (velitel v letech 1831-1848) pověřen nákupem koní v Sýrii a vedl také druhou expedici, které se konala v roce 1843. Rozmach hřebčína pozitivně ovlivnili importovaní koně a rozumné chovatelské

metody. Při návštěvě hřebčína v roce 1845 bychom zjistili, že se zde nachází 673 koní, z toho 10 hlavních a 40 zemských plemeníků, 121 chovných klisen, 109 hříbat a odstávčat, 96 mladých hřebců a 116 mladých klisen. Chřipková epidemie koní opět negativně poznamenala rozvoj chovu. Nakazilo se 340 koní a 18 uhynulo. Ale ani tím zdaleka neštěstí ještě neskončilo (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) také uvádí, že revoluční hnutí, které započalo ve Francii, se šířilo Evropou a dorazilo i do rakouské monarchie. Ve Vídni revoluce vypukla 13. března 1848 a dne 15. března 1848 byl vyhlášen reformní program. V letech 1848 a 1849 pocítila i Bábolna pohnutou dobu. Dne 5. 10. 1848 ve večerních a nočních hodinách musela být poprvé evakuována. Též 23. 12. 1848 padl znovu rozkaz k evakuaci, ale naštěstí již 6. ledna se hřebčín mohl vrátit zpět. Řada nesnází hřebčína stále nebyla u konce. Když uherská vojska bojovala proti Rakušanům v bezprostřední blízkosti hřebčína, nařídil rakouský vrchní velitel baron Velden dne 26. dubna 1849 odchod 676 koní a 132 volů směrem na Štýrský Hradec přes Vídeňské Nové město. V hřebčinci a jeho okolí setrvali až do února 1850 a poté se beze ztrát vrátili do Bábolny.

Už v roce 1852 vyrazil major Ritter von Gottschlig do Sýrie s cílem koupit další koně. Dovezené koně zhlédl 1. července 1852 sám císař František Josef I. a nařídil organizaci další expedice. Vedením byl zmocněn plukovník von Brudermann. Cesta zahájili 11. 10. 1856 a úspěšně se vrátili s koňmi 23. července 1857. Importované koně byli rozděleni do hřebčína Lipica (2 hřebci a 17 klisen) a do Bábolny (14 hřebců a 32 klisen). Po návratu mimořádně úspěšné expedice byl Rudolph von Brudermann jmenován velitelem hřebčína v Bábolně.

Jeho energie, mimořádný organizační talent, smysl pro pořádek a zavedení pokroku v chovatelské činnosti poznamenali Bábolnu náramným vzestupem. Při porovnání s jeho předchůdci, podplukovníkem J. Eckertem a majorem Chr. Joschem (1849-1852), očividně vynikal. Na základě von Brudermannových zásluh byl 21. června 1860 povýšen na generálmajora a přidělen ke komisi inspekce hřebců. Jeho odvolání a rozloučení s Bábolnou vyvolalo všeobecný smutek. Do výslužby odešel v říjnu roku 1865 a v roce 1889 v Budapešti zemřel. Novým velitelem hřebčína byl jmenován baron E. Boxberg, který setrval v hřebčíně do roku 1868 a byl posledním velitelem dosazeným tehdejší vídeňskou vládou. Znovu zahájil chovatelské experimenty a vzdálil se tak osvědčených zásadám chovu arabských koní v Bábolně.

Dnem, který znamenal důležitý obrat ve prospěch Bábolny, se stal 1. leden 1869. Po tzv. rakousko-uherském vyrovnání předal císař František Josef Státní hřebčíný Kisbér, Mezöhegyes a Bábolnu uherské vládě. Komise ministerstva zemědělství zanedlouho stanovila budoucí program chovu ve zmíněných hřebčínách. V Bábolně se zlepšily podmínky odchovu a převedlo se do ní 45 arabských klisen z Mezöhegyese. Také byli pořízeni další arabští plnokrevní hřebci. V roce 1872 působilo v Bábolně 124 arabských plnokrevných koní a 298 koní arabského plemene. První mezinárodní úspěch zaznamenal hřebčín Bábolna v roce 1878 na Světové výstavě v Paříži, kde největší obdiv získal arabský plnokrevník Jussuf, narozený v Bábolně roku 1869. Úspěch se opět opakoval v Paříži v roce 1900, který si zasložila skupina arabských koní a šampionem výstavy se stal dvanáctiletý plemník Koheilan I (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) popisuje, že z expedice, která se vrátila v roce 1857, se plukovník von Brudemann nevracel „pouze“ s nakoupenými koňmi, ale také s nimi přijel čtrnáctiletým beduínským chlapcem jménem Nagle. Statečný a průbojný chlapec byl poslán na kadetku, kde se stal aspirantem důstojnické hodnosti. Později pracoval v Bábolně jako rytmistr a uherské ministerstvo si považovalo jeho jazykových znalostí a znalostí poměru v arabských zemích, které pak byli využity při dalších nákupu orientálních koní. Při první expedici v roce 1885 bylo zakoupeno 8 originálních koní, z toho 4 klisny a 4 hřebci, z nichž 2 představovali nepomíjenou hodnotu - vraník O'Bajan a bělouš Koheilan. Jejich kmeny se rozšířily do mnoha zemí a jsou zakladateli velmi rozvětvených linií. Na druhou úspěšnou expedici si vydali v roce 1897. Naglé, nyní pod jménem Mihály Fadlallah el Hedad se v roce 1899 stal velitelem hřebčína v Bábolně. Třetí expedici podnikl jako už velitel v letech 1901 – 1902. Součástí této cesty byla také návštěva jeho rodného kraje a setkání s příbuznými. Znovu se mu podařilo dovést dva významné hřebce, bělouše Siglavy Bagdady a hřebce Mersuch, kteří se opět stali zakladateli dnes známých linií. Až v roce 1913 skončilo jeho velení na hřebčíně Bábolna, ale i ve výslužbě dále bydlel v hřebčíně, kde obýval dvě místnosti až do své smrti v roce 1924. Jeho busta je umístěna na nádvoří hřebčína vedle náhrobního kamene hřebce O'Bajan.

Nařízením uherského Ministerstva zemědělství v roce 1913 byl do Bábolny přemístěn sedmihradský chov lipických koní z hřebčína Fogaráz. V období první světové války (1914-1918) se život v hřebčíně příliš neměnil. Až s blížícím se

příchodem rumunské armády v roce 1919, musel být hřebčín evakuován. V hřebčíně zůstali jen ohřeбенé klisny a několik dalších koní nevhodných k transportu, které pak odvedla rumunská vojska. Odvedli 65 chovných klisen, 40 mladých koní, 38 hříbat odstavit i 26letého originálního araba Siglavy Bagdady. Avšak tato doba nejvíce postihla hřebčiny Mezöhygyes a Kisbér (Dlabola, 2003).

Bílek a kol. (1955) uvádí, že na Slovensku, především v jeho severní a střední části, před rokem 1918, působil nemalý počet bábolenských plemeníků z kmene Amurath, Koheilan, Siglavi, Bagdady, Hamdani Semri, Gazal, Abugress, Aghil-Aga, Mersuch a jiní.

Dlabola (2003) pokračuje a uvádí, že dalším velitelem po dobu let 1919-1925 byl jmenován plukovník Artur Hajnyi, který si zvolil za svůj hlavní poválečný cíl pořídit arabské plnokrevné hřebce. Z německého hřebčína ve Weilu získal dvacetiletého hřebce Sven Hedin výměnou za stejně starého hřebce Koheilana IV. Sven Hedid byl v Bábolně pojmenován Kemir, což v arabštině znamená „naděje“. Hajnyi získal informaci od velitele hřebčince Bája (jižní Maďarsko), že v blízkosti Mohácse u jistého cikána byl spozorován zcela vyhublý hřebec s patrnými výžehy bábolenského chovu. Ukázalo se, že tento odkoupený hřebec byl synem originálního arabského hřebce Siglavy Bagdady, kterého odvedla rumunská armáda, a originální arabské kmenové klisny 216 Semrie. Získal označení splavy Bagdady II. Taktéž plnokrevník Mersuch I se vrátil z evakuace, a tak se podařilo obnovit působení tří arabských plnokrevníků v hřebčíně.

Ve dvacátých letech si zase dobře stály rozvíjející se linie arabského plemene, a to plemeníky Gazal I, nar. 1903, O'Bajan VI, nar. 1908, Koheilan V, nar. 1903, Shagya XX, nar. 1914 a Shagya XXI, nar. 1911, který působil v Radovci pod označením Shagya XVII. Jedním z nejúspěšnějších plemeníků se stal po roce 1925 výjimečný Gazal II, nar. 1922, který působil až do roku 1945. Dalším mimořádně úspěšným hřebcem importovaným v roce 1931 C. Raswanem a B. Zieterskim se stal originální arab Kuheilan Zaid, který se využíval v chovu až do roku 1946. V roce 1942 bylo do stáda klisen zařazeno 26 jeho dcer. Krev tohoto plemeníka se šířila celou Evropou jeho potomstvím.

V roce 1932 zahájil svoji činnost ve funkci velitele hřebčína v Bábolně Tibor von Pettkó-Szandtner (1886-1921) pocházející z Pezinoku, severovýchodně od Bratislavy. Dříve, v letech 1920 až 1927 sloužil jako důstojník tehdejšímu veliteli hřebčína Arturu Hajnyiovi. Von Szandtner byl mimořádně nadaný chovatel. Známa jsou jeho slova: „Krevní linie musím s největší věrností, láskou a chovatelským cílem s pohledem do budoucna opatrovat jako nenahraditelné, neboť v příštích desetiletích bude celý svět čistou arabskou krev získávat z Bábolny.“ On sám s velkou vášní bravurně vedl hřebčínská spřežení, nejraději vícespřeží, a nadmíru obdivuhodně působila jeho vystoupení s pětispřežím shagya- arabských klisen na domácí půdě i v zahraničí. V době jeho velení (až do roku 1942) dosáhl hřebčín své vrcholné slávy. Ve třicátých letech prohlásil známý hipolog dr. Gustav Rau: „Bůh necht' zachová Bábolnu, a to nejen pro Maďarsko, nejen pro Evropu, ale pro celý svět. Bábolna se opět stává největším hřebčínem s chovem nejušlechtilejších koní na světě.“ Von Szandtner byl v roce 1942, v době druhé světové války, povolán do Budapešti, kde byl pověřen velením chovu koní na celém území Maďarska.

V květnu 1944 se v Bábolně nalézalo 800 koní, z toho 24 hlavních plemeníků, 58 klisen arabských plnokrevných, 182 klisen arabských, 89 klisen lipických a 447 mladých koní všech ročníků. Když se na podzim roku 1944 přibližovala Rudá armáda, došlo po dohodě s německým vojenským vedením k urychlené evakuaci hřebčínů Bábolna, Mezöhegyes a Kisbér do Německa. Po železnici mohla být přepravena pouze polovina z celkového stavu koní a ostatní zůstali v Maďarsku. V listopadu 1944 bylo 400 koní z Bábolny přepraveno do Bergstettenu v jižním Bavorsku. Nejprve se zdálo, že provoz v novém působišti s výbornými pastvinami o rozloze 200 ha a slušným ubytováním pro obsluhující personál bude zárukou spokojenosti. Jenže vedení americké okupační armády vydalo v dubnu 1945 v této oblasti několik překvapujících rozhodnutí v neprospěch evakuovaného hřebčína. Část arabských koní skončila na dražbě a dostala se do mizerných podmínek. Další koně byli předáni Behringovým závodům k výrobě séra. Naštěstí se podařilo, tehdy také evakuovanému hřebčínu Janow Podlaski, výměnou za podstatně větší počet koní, zachránit 54 arabských a lipických klisen. Pár koní se dostalo do USA jako válečná kořist (Dlabola, 2003).

Často docházelo k nedorozuměním. Např. se stalo, že Američané zbavili funkce a vlivu generála von Szandtnera a posledního ředitele Bábolny podplukovníka von

Arentschildta. Správcem zbytku hřebčína se stal poddůstojník Lajos Szémerenyi. Von Sznandtner byl později prohlášen za vlastizrádce, a dokonce za válečného zločince, protože zvláště on podpořil přesun velké části hřebčínských koní „na západ“. Koně se vrátili do prázdného a značně poškozeného hřebčína v Bábolně v prosinci 1947. Vrátilo se 60 arabských klisen, 40 jejich hříbat a 50 lipicánů. Ze 400 koní zanechaných svému osudu v Bábolně roku 1944 se podařilo díky výžehům dohledat 40 koní arabských a 20 lipických. V nadcházející době se požadavky na využití koní změnily. Armáda koně již nepožadovala a i v zemědělství se lehký typ arabských koně nevyužíval (Dlabola, 2003). Dříve bylo podle Bílka a kol. (1955) v Maďarsku zapotřebí arabského koně jako reproduktora koní vhodných pro hospodářství na „pustách“ a právě Bábolna byla zdrojem plemenných hřebců.

Dlabola (2003) též popisuje, že v letech 1957-1959 přišla opět zlá doba, jelikož zemědělství mělo být rychle mechanizováno a traktory měli nahradit koně. Též pro Bábolnu platila „teorie“ snižování stavu koní. V hřebčíně se ze začátku nalézalo 70 chovných klisen, za krátký čas 60 a nakonec pouhých 40. Došlo k zničení nenahraditelných hodnot. Nová organizace hřebčína byla zahájena až v roce 1962, kdy hřebčím měl sloužit výhradně k chovu arabských koní. Díky inspiraci starými tradicemi se stala Bábolna opět ozdobou. Ve vzniklém největším státním statku v Maďarsku neměl hlavní slovo velitel hřebčína, ale ředitel zemědělského závodu. Provoz se specializoval na chov drůbeže a skotu. Překrásní arabští koně se předváděli pouze při státních návštěvách, vždy v elegantních kočárech a postrojích z dob knížat Esterházy a hraběte Karolyiho.

V roce 1966 se zde zdržovalo 55 klisen, avšak pouze šest arabských plnokrevných. Postupem času se hřebčín zaměřil na import několika arabských plnokrevných hřebců egyptského chovu.

Prvním z nich se stal ryzák ibn Gala, nar. 1966, dále v roce 1969 byl získán bělouš Farag, nar. 1962 a hřelec Ghalion, nar. 1965, který přišel do Bábolny společně se čtyřmi klisnami v roce 1971 (Dlabola, 2003).

Dnes jsou v hřebčíně Bábolna chována 3 plemena koní. Shagya-arab, který je pozoruhodný pro svou eleganci, pohyb, dobrý charakter, učenlivost, pracovitost a stavbu. Také je zde chován arabský plnokrevník. Arabský hřebčín čítá cca 268 koní,

kde jádro je tvořeno 19 hřebci a 51 klisnami. V chovu čistokrevných arabských koní jsou považovány za výjimečný přínos arabští plnokrevníci původem z Egypta Třetím plemenem je anglický plnokrevník, který je zde chován přibližně 40 let a je úspěšný nejen na drahách v Maďarsku, ale také na evropských okruzích. Bábolna se stala zajímavým turistickým místem a dějištěm řady jezdeckých akcí (<http://babolnamentes.hu/index.php/en/horsebreeding/horsebreeds>)

3.1.3 Národní hřebčín Topolčianky

Stav arabských hřebců se od poloviny 19. století začal snižovat, v důsledku rozšíření anglické krve a krve hřebců kmene Nonius. V oblasti hřebčína Nitra působilo nejvíce arabských hřebců (42) v roce 1899 a nejméně (18) v roce 1916. V oblasti hřebčína Prešov byli stavy hřebců nejvyšší v roce 1909 (30) a nejnižší v roce 1918 (16). Po první světové válce se z původního počtu hřebců povedlo zachránit pouze 5 arabských. Potřebný stav hřebců se doplnil z českých hřebčínů, z likvidační podstaty rakouských hřebčínů a arabskými hřebci radoveckého původu (Horný a kol., 2007).

Dlabola (2003) uvádí, že rok 1918 a vznik Československé republiky hráli důležitou roli v rozvoji chovu koní na Slovensku. Ještě před vznikem ČSR byla velká část hřebců převedena do Maďarska a na území Slovenska zůstalo jen 161 méně kvalitních hřebců z celkového stavu 486. V roce 1920 byla obnovena činnost hřebčínů v Nitře a Prešově. V letech 1921 až 1922 vznikl za účelem rozvoje chovu koní na Slovensku chovný plán se zřetelem zabezpečení produkce plemenných hřebců pro potřebu zemského chovu. Rozhodnutím Ministerstva zemědělství ČSR byl dne 15. 10. 1921 zřízen Štátny žrebčín v Topolčiankách. Měl nést zodpovědnost za chov anglických polokrevných koní a koní kmene Nonius. Pro chov ostatních plemen, arabského polokrevníka, lipického koně a huculského koně, měl být zřízen další hřebčín v Sebeslavicích. K tomu však nedošlo a topolčianský hřebčín převzal všechny úkoly chovu i těchto plemen. Městečko Topolčianky, s počtem 3000 obyvatel, leží v údolí řeky Žitavy, obklopené pohořími Tribeč a Inovec, poblíž Zlatých Moravců, v okrese Nitra.

Horný a kol. (2007) popisuje, že během let 1918 – 1923 působilo území Slovenska průměrně 350 hřebců a z nich bylo pouze 58 arabských. V roce 1923 působili v oblasti hřebčína Šamorín jen 4 arabští hřebci. Již od založení Štátního hřebčína v Topolčiankách 1921 je arabský kůň součástí chovu.

Z původního majetku Habsburků v Topolčiankách převzal hřebčín v roce 1921 budovu jízďárny, staré stáje a lokality Breziny, Hostie a Rybník (Dlabola, 2003).

Šurda (1969) uvádí, že plemenářský podnik má k dispozici 6 objektů - Topolčianky, Žikava, Breziny, Krasný majer, Hostie a Rybník. Tyto objekty se nacházejí v nadmořské výšce 220 - 480 m.

Od začátku vzniku hřebčína se musely objekty přizpůsobit koním a jejich počtu. Vybudovaly se např. prostorné volné stáje, boxové stáje pro plemenné hřebce a v Topolčiankách vznikla jízďárna o rozměrech 40 x 20 m, kolem které bylo seskupeno 42 stání a 18 boxů. Veškerá výstavba a rekonstrukce probíhala za provozu, stáda se často přemísťovala. Dříve také pastva koní probíhala bez oplocení (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) se dále rozepisuje o existenci hřebčína kolem druhé světové války až po současnost. Před začátkem druhé světové války se projevilo, že nesmírný vliv na celkovou organizaci a zkvalitňování jednotlivých stád plemenných koní mělo odborné vedení hřebčína. Odchovaní hřebci působili úspěšně v zemském chovu a nemalý počet koní z hřebčína v Topolčiankách po prodeji zamířil téměř do všech států střední Evropy. Stejně jako většina velkých evropských hřebčínů, tak i hřebčín v Topolčiankách utrpěl na konci druhé světové války bolestivou ztrátu. Dne 14. ledna 1945, kdy se blížila fronta, bylo odvedeno 450 koní do hřebčince v Nitře. O týden později pokračovala evakuace koní po železnici a jejím cílem byl Holič u Hodonína na Moravě. Dne 2. Května 1945, po čtyřech měsících v exilu, se koně vraceli pěším pochodem zpět do Topolčianek. Zpět se nevrátilo 190 koní a chyběli i vzácní hlavní plemenci. O osudech těchto koní nevíme téměř nic.

Po druhé světové válce se stáda velmi rychle doplňovala kvalitními plemennými koňmi. Stádo teplokrevného rázu Nonius bylo v roce 1954 přestěhováno do hřebčína Nový Tekov. Ustájení koní podle jednotlivých plemen se často měnilo až do roku 1992. Chov anglického polokrevníka se po roce 1921 z prostorových důvodů příliš nerozšířil. Velkého rozvoje se dosáhlo až po roce 1961. Dnes nazývané sportovní stádo slovenského teplokrevníka o stavu 40-50 klisen je ustájeno v objektech Breziny a Krásný Majer Stádo lipického koně tvoří 3-4 hlavní plemenci a 40 klisen, které přísluší k devíti významným rodinám, je chováno na objektu Hostie. Národní žřebčín v Topolčiankách je od roku 1996 členem mezinárodní organizace LIF. Stádo

huculského koně je tvořeno 4 – 5 kmenovými plemeníky a 25 plemennými klisnami, k jeho chovu složí objekt Košiar. Chov huculského koně je kvůli záchraně a rozvoji plemene od roku 1994 členem mezinárodní organizace HIF.

Chov koní plemen Shagya-arab a arabského plnokrevníka je soustředěn v objektu Rybník, který je vzdálen 9 km od Topolčianek. Budovy vytvářejí čtyřúhelník s parčíkem uprostřed. Stáje měly po úpravě velikost kapacity 45 koní – I. stáj, 25 koní – II. stáj a 30 koní – III. stáj. Základ arabskému chovu dalo 30 klisen, z nichž 23 pocházelo z likvidační podstaty rakousko – uherských hřebčínů Radovec a Piber. Klisny byly dočasně ustájeny v Kladrubech nad Labem a v roce 1922 přesunuty do Topolčianek. Tři klisny pocházeli ze soukromého chovu barona Malkomesa v Dolní Armě a byly hřebčinského původu z Bábolny. Nakoupeny byly i čtyři klisny od chovatelů ČSR, bez potvrzení původů, které se v chovu neuplatnily (Dlabola, 2003).

Horný a kol. (2007) uvádí, že základ arabského chovu v Topolčiankách tvořily arabské klisny z hřebčínů Radovec (21), klisny bábolenského původu odkoupené ze zemského chovu (4), arabky z Píberu (2), které pocházely z radoveckého stáda a klisny ze soukromého hřebčína Dolná Arma (2). V mateřském stádě arabského koně měly zastoupení linie Amurath, Hermit, Gazal, Koheilan, Marzouk a především linie Shagya. Možnému negativnímu vlivu úzké příbuzenské plemenitby, nejvíce u dominantního kmene Shagya, se čelilo importem z jiných arabských kmenů. K tomu účelu byli použiti hřebci Dahoman (1917) a Amurath, Shagya (1916), Aghil Aga (1926) a Jazmaj ox (1928), importovaní z Polska, a také hřebci 44 Shagya VII, Gazal (1940), Koheilan (1936) a Siglavy (1941), dovození z Bábolny.

Dlabola (2003) podrobněji popisuje postupné přidělování hřebců k základnímu stádu klisen. Prvními přidělenými hřebci se stali:

- Shagya II běl., nar 1914 v Radovci,
po Shagya X, běl., 1899 Radovec z 168 Amurath-18, hd., 1899 Radovec.
Tělesné míry: 167/156/184/20,2 cm, hmotnost 150 kg
Působil v Topolčiankách v letech 1924 – 1934.

- Shagya III, hněd., nar 1916 v Radovci,
po Shagya XVI, běl., 1909 Radovec z 162 Amurath-14, běl., 1899
Radovec.
Tělesné míry: 160/150/180/19,2 cm, hmotnost 430 kg
Působil v Topolčiankách v letech 1924 – 1928.
- Amurath Shagya hd., nar. 1916 v Radovci,
po Amurath Shagya, běl., 1909 Radovec z 360 Shagya X, 1908 Radovec.
Tělesné míry: 163/153/176/19,2 cm, hmotnost 430 kg
Působil v Topolčiankách v letech 1924 – 1928.

Nejlépe se uplatnila linie Shagya, ke které příslušelo 18 postupně působících plemenů za uplynulých 80 let. Potomstvo zdědilo po hřebcích charakteristické vlastnosti, především ušlechtilost, mohutnost, typický pohyb a dobrou plodnost. Jak hřebci, tak klisny kmene Shagya tvořili nejpočetnější část chovné stáda.

Dlabola (2003) níže popisuje příchod dalších kmenů do Topolčianek. Kmen Koheilan přišel do Topolčianek s polským arabským plnokrevníkem Jaszmak, nar. 1928, po Koheilan I z matky Elegantka. Zakoupen byl z polského hřebčína Janow Podlaski v roce 1936. Linie Koheilan má nepřetržité zastoupení ve stádě dodnes. Koně této linie byli menší, avšak ušlechtilí, korektní, s velmi dobrou výkonností a nápadnou mechanikou pohybu.

Úspěšně importovaným hřebcem a zároveň zakládajícím nositelem významného kmene Siglavy Bagdady se stal z Bábolny dovezný plemník Siglavy Bagdady, narozen 1956, po Siglavy Bagdady V ox z matky 95 Shagya XXVII-11. Jeho linie se dochovala do dnešních dnů a jsou pro ně typické kompaktní tělesné tvary a celková pohlednost. Ve stádě působila velmi dobrá skupina klisen této linie.

Přínosem pro rozvoj chovu plemene Shagya-arab se stalo zařazení zástupce kmene Dahoman. Prvním plemeníkem byl tmavý hnědák Dahoman, narozený 1917 v Radovci, po Dahoman XX z matky 245 Dahoman XII. Avšak v chovu se neuplatnil a tak se o zachování linie postaral Dahoman I, který působil v zemském chovu na Podkarpatské Rusi jako 2 Dahoman XVI-7. Byl to hnědák, narozen v roce 1917, po Dahoman XVI z matky 38 Gidran XXXI. Tento kmen se v hřebčíně udržel až dosud, ale byl přerušen po dobu 18 let a pak navrácen zpět prostřednictvím polského chovu.

Příslušníci linie Dahoman bývali většinou hnědáci, mohutní a ušlechtilí s dobrými skokovými schopnostmi.

Prvním hřebcem kmene Gazal dovezným do Topolčianek v roce 1954 se stal bělouš Gazal, nar. 1940 v Bábolně. Všichni hřebci Gazal, kteří působili v Topolčiankách, příslušeli k významné větvi, založenou v Bábolně výjimečným plemeníkem Gazal II, který se narodil v roce 1922, po Gazal I z matky 74 Shagya XVI. Poslední dva zástupci této linie, 223 Gazal II, nar. 1988 a plemeník Gazal III (Gazal XI Báb.), nar. 1980, byli zapůjčeni do Topolčianek na krátkou dobu z Maďarska. Koně linie Gazal jsou z velké části bělouši, ušlechtilí, žádoucího typu a menšího rámce.

Kmen Siglavy se v chovu hřebčína Topolčianky nerozšířil. I když zde v letech 1955 – 1960 působil plemeník Siglavy, narozený v roce 1941, po Siglavy VI z matky Shagya XXVI, importovaný z Bábolny. V chovu nezanechal žádného syna a ve stádě se uplatnily pouze dvě dcery.

Z polského chovu pocházeli také další tři hřebci, kteří působili v hřebčíně v Topolčiankách. Byli jimi hřebci Aghil Aga, nar. 1926, Rasim ox, nar. 1931 a Orestes, nar. 1933. Do chovu přispěli svojí hnědou barvou a několik dcer bylo zařazeno do základního stáda. Upevnit linii se nepodařilo žádnému z nich a po dvou generacích jejich působení zaniklo. Pouze v rodokmenech topolčanských koní plemene Shagya-arab zůstala jména hřebců a dcer zachována.

Za účelem dalšího zkvalitňování arabského stáda a i rozvoje stáda arabského plnokrevníka importoval topolčianský hřebčín v roce 1973 z Egypta tři hřebce (Tobrok 1966, Watani 1968, Kasr El Nil 1971), jednoho mladého hřebce (Hosam 1973) a pět klisen (Obeyna 1965, Wasila 1967, Wafika 1969, Felfela 1969, Shahd 1970). Za nějaký čas získal hřebčín hřebce Al Sachra Kaythoom a Malak z Německa, a také hřebce Aleppo z polského hřebčína Janow Podlaski. Většina hřebců byla využívána ve stádě Shagya-arabů k osvěžení krve. Jen po hřebcích Tobrok a Kasr El Nil se podařilo zařadit do chovu plemene Shagya-arab několik dcer a synů (Dlabola, 2003).

Horný a kol.(2007) uvádí, že i 40 členné mateřské stádo čistokrevných arabských klisen podléhá náročným kritériím z hlediska exteriéru, liniové a rodinné příslušnosti. V roce 2007 stádo příslušelo k 10 rodinám: Milordka Slavata (založena v roce 1902), 592 Gratióza (založena v roce 1803), Kadisza Mloda (založena v roce

1902), 542 Ungarin (založena v roce 1790), 97 Mezöhegyes (založena v roce 1800, rakovecká rodina č. 3), 8 Radautz (založena v roce 1806), 162 Infantados (založena v roce 1814), 74 Tifle (založena v roce 1810), Gylfe a Lady Sarah xx (založeny v roce 1850). Původy klisen sahají až do rakousko-uherských a polských hřebčínů. Ve stádě matek nalezneme linie Shagya, Gazal, Koheilan, Tobrok, Kasr EL Nil, Ramadan, Siglavy Bagdady, Kuhailan Urkub, Dahoman a Kemír.

Misař (2011) popisuje, že díky správné volbě kmenových plemeníku a jejich cílevědomého využití dokázala správa topolčianského hřebčína v poměrně krátkém čase stabilizovat arabské polokrevné stádo. Základ kvality tvořily:

- Dcery plemeníků Shagya radoveckého původu
- Dcery Shagya VII T
- Dcery polských plemeníků Jaszmak, Aghil Aga
- Dcery plemeníků kmene Dahoman (Dahoman I T, Dahoman II T)

Hučko (1995) uvádí, že prostředí Topolčianek spojené s chovatelskou a plemenářskou úrovní chovu vtisklo arabskému koni vlastnosti charakteristické pro topolčianského araba. Čistokrevný arabský kůň (Shagya-arab) odchovaný v Topolčiankách vyniká zejména mechanikou pohybu, ušlechtilostí, tvrdostí, dostatečnou mohutností, temperamentem a dobrou povahou. Pomocí plemenářských a chovatelských opatřeními je arabský čistokrevný kůň neustále zkvalitňován. I chov arabského plnokrevníka zde má příznivý vliv na chov arabského čistokrevného koně, jehož stádo je celkově vyrovnané, ušlechtilé, ve velmi dobrém typu, přiměřeně mohutné, převážně bílé barvy. Čistokrevný arabský kůň, Shagya-arab chovaný v Topolčiankách, je středně mohutný s KVH 154-158 cm, s obvodem hrudníku 180-190cm, s obvodem holeně 19-20,5 cm a se živou hmotností 470-550 kg. Má velmi dobře vyjádřený typ, je čtvercového rámce s typickou štíčí hlavou s výraznými živými očima a širokým čelem. Vyznačuje se velmi dobrou mechanikou pohybu včetně klusu s typickým držením ocasu. Ve stádě Shagya-arabů se březost pohybuje na úrovni 75-80 %. O průměrné délce březosti je 332,4 dnů, při narození hřebečků 332,6 dnů a při narození klisniček 332,3 dnů. Od začátku chovu arabského čistokrevného koně v Topolčiankách v roce 1921 do roku 1994 v hřebčíně působilo 60 arabských hřebečů, z toho 48 Shagya arab a 12 arabských plnokrevných. V chovu Shagya-arab v

Topolčiankách se nejvíce a nejlépe uplatnili a nadále uplatňují hřebci kmenů: Shagya, Dahoman, Koheilan, Siglavy Bagdady, Gazal.

Shagya-arab momentálně představuje nejpočetnější skupinu genových rezerv koní na Slovensku (Horný a kol., 2007).

Hučko (1995) se zmiňuje, že Topolčianky produkují Shagya-araby, kteří tvoří významnou část chovu u chovatelů Shagya-arabů v Čechách a na Moravě, Německu i v Rakousku. Právě do těchto států je v současnosti exportováno nejvíce arabských čistokrevných koní z Topolčianek.

Horný a kol. (2007) uvádějí, že Národní hřebčín Topolčianky úzce spolupracuje s uznanými chovatelskými organizacemi a evropskými centry pro chov arabských koní. Chov plemene Shagya-arab zastřešuje mezinárodní organizace ISG (Internationale Shagya – Araber Gesellschaft), jejíž je Národní hřebčín členem od roku 1994.

Na objektu Rybník působili jakou zootechnici Štefan Mesko, Štefan Borčín, Ing. Juraj Kovalčík, Josef Haspra, a Ing. Edita Kohútová. V hřebčíně Topolčianky se vystříдалo celkem 12 ředitelů. Prvním ředitelem hřebčína se stal František Ludvík, který ve své funkci působil v letech 1921-1933. Posledním a zároveň současným ředitelem hřebčína se stal Ing. Michal Horný od roku 2001 (<http://sk.nztopolcianky.sk/index.php/sk/historia-narodneho-zrebcina-topolcianky-s.p.html>)

Dnes je živočišná výroba zaměřena především na chov uvedených plemen koní (Arabský kůň /Shagya-arab/, Slovenský teplokrevník, Huculský kůň, Lipický kůň) a doplněna o chov holštýnského skotu (<http://sk.nztopolcianky.sk/index.php/sk/polnoho-spodarska-vyroba.html>)

Obr. č. 1: Mapa jihovýchodní Evropy se zaznamenanými hřebčíný.

(<http://www.konirnateetice.wz.cz/shagya-arab.html>)

3.2 Chov koní plemene Shagya-araba v českých zemích a ČR

Po druhé světové válce (1939-1945) nepanoval na území Moravy a Čech velký zájem o chov arabských koní čistokrevné plemenitby a arabští hřebci postupně opouštěli připouštěcí stanice. Zachování chovu ve státě byl pověřen výhradně Státní hřebčín v Topličiankách na Slovensku. Avšak nelze konstatovat, že arabští hřebci neměli žádný vliv na chov koní na našem území. Shagya-arabští hřebci byli použiti například k osvěžení starokladrubských běloušů ve Státním hřebčíně Kladruby nad Labem (Dlabola, 2003). Tito hřebci měli za úkol rozšířit rozmanitost starokladrubského stáda běloušů a čelit negativním vlivům příbuzenské plemenitby u tak malého stáda. Za tímto účel byli použiti tito polokrevní arabští plemenci Shagya X R, 1899, po Shagya VII R, z 246 Sheraky; jeho vnuk Shagya I K, 1911, po Shagya XIII R, z 248 Shagya VII R; Shagya VI K, 1923, po Shagya XIX, z 41 Shagya X, a Shagya XI K (ex Lazur), 1938, po 381 Shagya X R, z Alba (404 Amurath II). Potomstvo sice ztrácelo typ galakariosiérů, ale získalo ušlechtilost, konstituční tvrdost, svalnatá a kulatá zád', skloněnější plec a korektnější fundament (Misař, 2011). Žádný z hřebců nezanechal po

sobě čistokrevné potomstvo, ale do základního stáda starokladrubských koní bylo zařazeno 26 jejich dcer. Přestože se ne všechny osvědčily v chovu, tak i dnes se v rodokmenech starokladrubských koní setkáváme s shagya-arabskou krví (Dlabola, 2003).

V době, kdy se vojenský hřebčín Hostouň přesídloval z oblasti Šumavy na severní Moravu do Albertovce, zaplnil jeden z boxů plemeník Shagya XV, bělouš, nar. 1942 v Topolčiankách, po Shagya VII/ 1930, z matky 390 Shagya II-5. Významný vliv měl tento hlavní plemeník na chov sportovních koní a zanechal po sobě vysoce ceněného syna 2744 Shagya XV-6 z východopruské kořistní klisny 243 Babočka (Dlabola, 2003). V chovu českého teplokrevníka je tento hřebec zakladatelem linie, která je do dnešních dnů nositelkou ušlechtilosti a konstituční tvrdosti (Jančíková, 2005). Po letech působení v zemském chovu jej znovu zařadili do hřebčína Albertovec a působil po jménem Sahib. Jeho otec Shagya XV nezanechal žádného čistokrevného potomka arabské krve (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) popisuje následující období, kdy už zřídka kdo věřil tomu, že v českých zemích by měl být opět chován čistokrevný arabský kůň. Přece jen vedení jezdeckého areálu ve Svinčicích při státním statku Bílina se rozhodlo na základě zájmu vedoucího, pana Jaroslava Podolána zakoupit z tehdejšího Plemenářského podniku v Topolčiankách skupinu kvalitních shagya-arabských klisen. Nejvíce se uplatnily klisny Siglavy Bagdady-35/1972, Kuhailan Urkub-20/1972, Kuheilan Urkub-38/1974, Kasr El Nil-7/1978, Kasr El Nil-9/1978, Koheilan III-40/1980 a Koheilan III-42/1980. Během let 1975 až 1979, zde působil plemeník pokročilého věku Rasim II /v ČR 3001 Rasim I-2/, bělouš, nar. 1958, po otci Rasim I z matky 532 Gazal II-1. V letech 1980 – 1982 jej nahradil mladý topolčanský hřebec Tobrok-28/1976, který se příliš v chovu neuplatnil. V roce 1983 byl z Topolčianek dovezen arabský hřebec Sultán/1978, bělouš, po otci Tobrok - originální arab (dále or.ar.), z matky 193 Wafika or.ar. Po letech úspěšného chovu bylo arabské stádo ve Svinčicích rozpuštěno a ne všechny klisny se dostaly k dobrým majitelům. Tyto klisny lze pokládat za zakladatelky chovu Shagya-araba v Čechách.

I do tehdejšího Plemenářského podniku Albertovec bylo v roce 1978 dovezeno 5 shagya-arabských klisen z Topolčianek, které se zařadily do tamějšího stáda trakénského

chovu. Jenda z klisen, 659 Tobrok-10/1974 odchovala 4 dcery čistokrevné plemenitbya podílela se na rozvoji chovu Shagya- arab v ČR.

Hlavním zdrojem shagya-arabských klisen pro české chovatele se stal hřebčín Topolčianky. Také soukromý chovatel ing. Josef Cerman z Třebihoště u Dvora Králové přivezl již v roce 1983 do své stáje osvědčené chovné klisny 121 Dahoman IX-1/1965 a 136 Dahoman IX-7/1966. Tyto klisny svým potomstvem příznivně ovlivnily chov po roce 1989 založeného Hřebčína Jeníkov v.o.s. Nelze opomenout ani klisnu ze zemského slovenského chovu Sylvu/1985 po 3192 Hosam or. ar., která se rovněž podílela na rozvoji chovu (Dlabola, 2003).

Dlabola (2003) označuje tuto dobu za čas splněných přání mnoha chovatelů, získat shagya-arabskou klisnu z Topolčanek. Dále byly do chovu v ČR žařazeny: 251 Kuhailan Urkub-32/1973, 232 Kuhailan Urkub-23/1972, 246 Gazal I-1/1973, 308 Tobrok-4/1974, Watani-25/1977, Tobrok-60/1979, Tobrok-90/1980, Koheilan III-21/1978, Tobrok-108/1981, Tobrok-111/1981, 449 Ubayan-5/1983, Ubayan-17/1984, Shagya XXII-45/1986 a 249 Kuhailan Urkub-28/1972. Také Státní statek Radonice se rozhodl chovat shagya-arabské koně. Poto byly dovezeny do stáje ve Vintřívě klisny 198 Rasim II-7/1970, 250 Kuhailan Urkub-30/1973, Koheilan III-52/1981, Shagya XXII-20/1982 a společně s nimi významný plemenný hřebec – originální arab Tobrok/1966, který byl naneštěstí brzy vyřazen. Nahradil jej hřebec 335 Kasr El Nil-20/1981, který svou výkonnost prokázal v soutěžích všestranné způsobilosti na národní úrovni. Bohužel od plánu založení chovu Sh-a ve Vintřívě bylo zakrátko ustoupeno, třebaže byl další vhodný objekt k chovu koní zrekonstruován. Koně nakoupené z topolčianaského chovu se zanedlouho dostali do rukou soukromých chovatelů.

Jednotné zemědělské družstvo v Přestavlkách v okrese Rychnov nad Kněžnou za svérázných okolností importovalo skupinu postradatelných klisen, které měli sloužit k produkci malých sportovních koní, ale nakonec po několika letech se od toho záměru upustilo a klisny byly prodány soukromým chovatelům. Byly to klisny již pokročilého věku, avšak zdravé a se vzácným původem. Šlo o lisny: 231 Kuhailan Urkub-18/1971 a její polosestru 272 Gazal I-12/1974, dále o klisny Tobrok-33/1977, Watani- 16/1976 a mladší klisnu Azalka/1981 po otci Tobrok or. ar. Všechny z nich se mimořádně osvědčily v chovu Shagya-araba v následujících letech. Import chovných koní z Topolčianek pokračoval i v následujících letech. Dovezeny byly: 247 Gazal I-2/1973,

333 Koheilan III-13/1976, 382 Tobrok-76/1979, 491 Shagya XXII-53/1986, Siglavy Bagdady II-3/1988, Siglavy Bagdady II-12/1987, Shagya XXIII-3/1987, Shagya XXIII-4/1988, Shagya XXIII-5/1988, také dvojčata narozená v roce 1989 klisny Shagya XXIII-12 a Shagya XXIII-13, Koheilan IV-31/1989, Siglavy Bagdady II- 21/1989, Kasr El Nil I-6/1991, Kasr El Nil I-8/1991, Siglavy Bagdady I-12/1991, Koheilan IV-48/1991, Shagya XXIV-4/1991 a Shagya XXIV-6/1992. Posledními importovanými klisnami, které jsou uvedené v PK (2003), jsou Kuheilan Urkub I-16/1993, Shagya XXIV- 15/1994, Siglavy Bagdady III-8/1997, Dahoman X-13/1995 a Siglavy Bagdady III-2/1996 (Dlabola, 2003).

Dlabola (2012a) se zmiňuje, že byly dále importovány klisny: 404 Shagya XXII-17 a 438 Shagya XXII-26, obě z Národního hřebčína v Topolčiankách, starší klisna ze Slovenska Karavela CZ- Sh-A 243 /ing. Blíženec/ a též starší klisna z Rakouska Fedra CZ-Sh-A- . Zápářková (2012) uvádí, že v roce 2009 byly ze Slovenska dovezeny klisny 7398 Shagya XXIX-2 (Šegy CZ-Sh-A- 353) chovatel NŽ Topolčianky a starší klisna Shagya LIX-5 (Melodi CZ-Sh-A- 353) narozena v Mangalia ménes Romania .

Roku 1985 se majitelům arabských klisen po opakované žádosti povedlo přesvědčit vedení tehdejších Plemenářských podniků o nezbytnosti pořízení vhodného plemeníka Shagya-araba a stal se jím zakoupený tříletý bělouš Shagya XXII-19 z Topolčianek, po Shagya XXII z matky 167 Siglavy Bagdady-2. Na našem území působil pod označením 3327 Shagya XXII-19. Po jednoletém působení byl zapůjčen na dva roky zpět do Topolčianek. Po návratu na naše území byl Svazem chovatelů Shagya-araba v ČR označen jako 3327 Shagya I-CZ. V roce 2002 mu bylo přiděleno evidenční číslo 853 (Dlabola, 2003). V roce 2008 uhynul a zanechal po sobě mnoho potomků, z toho dva plemeníky 2542 Shagya II-CZ (Rasim) a 781 Shagya V-CZ (Salim). Tento plemeník se osvědčil v chovu Moravského teplokrevníka jako zušlechťovatel (http://www.konirnatetice.wz.cz/shagya_1.html).

V letech 1989 a 1990 v na území Čech působil hlavní plemeník topolčanského hřebčína Siglavy Bagdady I/1971, po Siglavy Bagdady/1956 z matky 681 Shagya X-4, kterému byl zařazen jako 3165 Siglavy Bagdady-26. Po jeho návratu byl jako náhrada za něj získán jeho polobratr Siglavy Bagdady II/1970, po Siglavy Bagdady/1956 z matky 756 Shagya XVI-7, který byl veden pod číslem 3154 Siglavy Bagdady-21 a po tříletém působení byl navrácen zpět do slovenského zemského chovu. V dalších letech

se zasloužili o rozvoj chovu Shagya-araba v České republice nakoupení hřebci z hřebčína v Topolčiankách, a též pronajatí hřebci z Rakouska a Německa. Zemský hřebčinec Tlumačov zakoupil už v roce 1992 sedmnáctiletého hřebce 4248 Tobrok I-CZ (Tobrok-13) po Tobrok or. ar. z matky 63 Siglavy-28, ze slovenského hřebčína v Šamoríně. Jeho nástupcem se stal hřebec importovaný v roce 1996 z hřebčína v Topolčiankách 2689 Koheilan II-CZ (Koheilan IV-46), nar. roku 1981, po Koheilan IV z matky 334 Tobrok-29, který byl zapůjčen do Francie v roce 1999, a dalším hřebcem, který působil v Tlumačově se stal 2744 Gazal I-CZ Alinea (Dlabola, 2003). Ve hřebčinci Tlumačov v současné době působí plemenný hřebec 2943 Dahoman IV-CZ (Tamarix) po 218 Dahoman X, z matky 583 Koheilan IV-57 (Tamariška), nar. 2001 v Topolčiankách (<http://www.hrebcinectlumacov.wz.cz/>).

Dlabola (2003) popisuje, že roku 1991 byl Zemskému hřebčinci v Písku zapůjčen rakouský hřebec 415 Gallus, narozený 1987, po Ibn Galal II ox, z matky Fakira A-25/Nö ex 129 Farag II, který působil v Písku do roku 1994 a celkově zanechal šest potomků. Pellar (2012) nás seznamuje s tím, že jako poslední byl do hřebčince v Písku importován v roce 2008 třináctiletý hřebec 1338 O'Bajan IV-CZ (Osiek) ze Spolkové republiky Německo, nar. 1995 v hřebčíně Claudio Conradty v Neuhaus a.d. Pegnitz. Osiek je synem hřebce Basco, který působil v ČR v roce 1994 pod označením 507 O'Bajan I-CZ a později v maďarském hřebčíně Bábolna jako O'Bajan XXIII.

V České republice působí od roku 1994 nakoupený hřebec z Německa 512 Jussuf I-CZ Jarson, nar. 1989, po Jussuf I-DK z matky Sahdel D-Sh- A-3909 po Bajar DA-1009. Postupně, na krátkou dobu, byli z Německa pronajati další hřebci. Například 507 O'Bajan I-CZ, nar. 1987, po Beau D-Sh-A-3654 z matky Sarah D- Sh-A-3635, po Koheilan II Top., po jehož působení v roce 1994 zanechal 16 hříbat. Dále byl pronajat tmavě hnědý plemeník rumunského chovu zapůjčený z Německa 676 Hadban I-CZ Harapnik, nar. 1989, po Hadban XXVII z matky Putna ex 225 Koheilan XXIX-2. Registrace zaznamenává 8 jeho potomků. V roce 1997 a 1998 byl zapůjčen z německého hřebčína Neuhaus hřebec 675 Koheilan IV-CZ Subeida, nar. 1980, po Koheilan II Top. z matky Siglavy A-2182, po Siglavy XI-3, který po sobě zanechal 5 hříbat. Dále byl z Německa zapůjčen v roce 1998 hřebec 708 Shagya III-CZ Shaglavy, který se v chovu neuplatnil.

Chov Shagya-araba v České republice obohatil v roce 1995 dvacetiletý hnědák ze Slovenska 3235 Koheilan I-CZ (Koheilan III-9), nar. 1975, po Koheilan III z matky 3 Shagya XVI-18. Jeho vlastníkem se stal Hřebčín Jeníkov, v.o.s. a zanechal po sobě, po čtyřletém působení, 27 potomků. Také sdružení Ludus z Lovosic zakoupilo z hřebčína Topolčianky v roce 1998 mladého hřebce 743 Dahoman I-CZ (Dahoman X-2), nar. 1994, po Dahoman X, z matky 476 Hamadan-1. Působil v chovu 3 roky a je po něm evidováno 14 potomků. Z Topolčianek byl také importován bělouš 801 Koheilan V-CZ (Koheilan VI-3), nar. 1995, po Koheilan VI z matky 547 Kuhailan Urkub I-10. Po absolvování výkonnostních zkoušek dosáhl třídy Elita (Dlabola, 2003).

V roce 2009 byl ze Slovenska zapůjčen panu Musilovi na stanici Tetětice dvaadvacetiletý hnědák 1521 Koheilan XII-CZ, po 182 Koheilan IV, z matky 247 Gazal I-2, po Gazal I 1954. Chovatelem tohoto hřebce je Národní hřebčín Topolčianky, kde se po absolvování výkonnostních zkoušek začlenil do třídy Super Elita (<http://www.konirnatetetice.wz.cz/koheilan.html>).

Na stanici ve Mněticích u Pardubic byl v roce 1995 využíván k inseminaci topolčianský hlavní plemeník Koheilan VI (Koheilan IV-29), nar. 1989, po Koheilan VI z matky 211 Siglavy Bagdady-24. Tento plemeník zanechal po sobě 5 potomků. Arabský plnokrevný hřebec Aleppo, nar. 1983 v Janově Podlasky, po Probat z matky Aleja po Bandos, byl akceptován Svazem chovatelů Shagya-araba a registrováni jsou po něm 4 hříbata (Dlabola, 2003).

3.3 Shagya-arab v ČR

Několik chovatelů tohoto plemene na počátku roku 1993 založilo Svaz chovatelů Sh-a ČR, který je uznaným chovatelským sdružením s oprávněním MZe k vedení plemenné knihy pro území ČR. Toto sdružení je od roku 1994 členem mezinárodní chovatelské organizace Pure Bred Shagya Arabian Society International / Internationale Shagya araber Gesellschaft (PSh-ASI / ISG). Tato mezinárodní organizace sdružuje národní svazy a chovy mezi které patří státy Dánsko, SRN – 2 svazy, Rakousko, Švýcarsko, Francie, Norsko, Švédsko, Maďarsko, Bulharsko, USA, Izrael, Venezuela a Národní hřebčiny Topolčianky (SR) a Bábolna (H). Shagya-arab je

rodokmenové plemeno s nevelkou četností chovných jedinců, kde v zemích ISG je cca 2200 jedinců (Navrátil, 2010).

3.3.1 Chovný cíl

Chovným cílem je ušlechtilý větší arabský kůň mírně obdélníkového tělesného rámce, který pro svoji jezditelnost, temperament, charakterové vlastnosti a zdraví je vhodný pro všechny druhy jezdeckého sportu a je dobře využitelný i pro distanční jízdy a k záprahovým a popř. i pracovním účelům (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/chovny-cil.html>).

Dospělí koně by měli dosahovat tělesných rozměrů:

- Klisny KVH = 150-160 cm, Ohol = min. 18 cm
- Hřebci KVH = min. 154 cm, Ohol = min. 19,5 cm

Shagya - arab je speciální čistokrevné plemeno uznané v roce 1978 mezinárodní konferencí WAHO v Hamburgu. Chovný cíl se naplňuje metodou čistokrevného chovu plemene Shagya - arab. Čistokrevným chovem rozumíme páření (připařování) jedinců chovné populace příslušející ze strany matky k mezinárodně uznaným rodinám, uvedeným ve šlechtitelském programu, a na straně otců k liniím akceptovaných hřebců. Příliv genů jiných plemen není přípustný. Výjimku lze přiznat arabským plnokrevným hřebcům, splňujícím při výběru za zevnějšek (typ, exteriér – hlava, krk, tělo, fundament a mechanika pohybu v kroku a klusu) min. 7,1 bodů (třída I) a KVH min. 154 cm a Ohol. min. 19,5 cm. Arabský plnokrevník musí být akceptován rozhodnutím Rady PK Shagya – araba ČR (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/chovny-cil.html>).

Zevnějšek je hodnocen se zřetelem na následující charakteristické znaky jednotlivých partií:

- **Hlava** - lehká, ušlechtilá, suchá, výrazně brachycefalní (plemeno krátkohlavé) se širším čelem a mírně prohnutým až typickým štíčím profilem; oko velké, výrazné, bystré, ve velkých očnicích; nozdry velké (vejčité), dopředu otevřené s tenkým okrajem; výrazné a velké žuchvy.
- **Krk** - výše nasazený a ušlechtilé klenutý, u hřebců širší

- **Kohoutek** - výrazný a dobře utvářený
- **Hřbet** - pevný s dobře vázanými kratšími bedry (někdy 5 bederních obratlů)
- **Zád'** - kulatá většinou rovnější s horizontálněji uloženou nevystupující křížovou kostí a často mělkou malou rýhou, která může přecházet až na hřbet
- **Ocas** - výše nasazen s mnohdy praporovitě neseným ohonem (při patřičném vzrušení)
- **Plec** - může být s mírně strmější ale dobře vázanou lopatkou
- **Prsa** - dostatečně široká s výborným vývinem svalstva
- **Hrudník** - přiměřeně široký a hluboký
- **Fundament** - korektní, pevný, přiměřený velikosti a suchý, šlachy se čistě rýsují, klouby výrazné a pevné, postoje pravidelné dostatečně široké, v hleznech může být mírně sblížený, pravidelná kopyta s důrazem na pevnou kvalitní rohovinu.
- **Tělesný rámec** - mírně obdélníkový (ŠDT o něco vyšší než KVH)
- **Chody** - energické, živé; klus s vyšší akcí, vznosný, prostorný a elastický; cval méně prostorný, ale rychlý a hlavně vytrvalý; pohyb končetin při pohledu zepředu i zezadu v přímé rovné linii bez nečistot.

Shagya-arab se vyznačuje ušlechtilostí, pevnou až tvrdou konstitucí, dlouhověkostí, pozdním dospíváním až kolem šestého roku, velmi dobrou plodností, výbornou krmitelností, živým až ohnivým temperamentem, učenlivostí a velmi dobrým charakterem → často fixovaný více na jednoho člověka – vlastnost daná obecným vývojem arabských plemen (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/chovny-cil.html>).

3.3.2 Podmínky pro zápis do Plemené knihy

Podle řádu PK (online na <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-plemenne-knihy.html>) musí hřebci splňovat tyto podmínky aby mohly být zapsáni do PK hřebců:

- původ musí splňovat chovný cíl podle řádu PK
- při zápisu musí dosáhnout výsledné třídy I, tj. nejméně 7,1 bodů z celkového hodnocení
- při zápisu musí dosáhnout min. 154 cm KVH a O.hol 19,5 cm
- musí absolvovat zkoušky výkonnosti dle podmínek stanovených Svazem

Výjimku lze přiznat hřebci, a to pouze jednomu za kalendářní rok, navrženému a schválenému Radou PK z důvodu zachování potřebné krve – linie v ČR.

Do PK klisen jsou zapisovány v první etapě všechny klisny příslušného plemene, které splňují podmínky Šlechtitelského programu a Chovný cíl, a jejichž majitele se přihlásí k PK. Tyto klisny musí být evidovány v rámci ÚECHK, s výjimkou těch, které jednotliví majitelé vyloučí. V další etapě jsou zapisovány průběžně jednotlivé klisny po splnění specificky daných podmínek, stanovených ve směrnících Svazu a v Šlechtitelském programu, pokud nebyly na základě rozhodnutí chovatele z PK individuálně vyloučeny. Klisny jednou vyloučené mohou být znovu zapsány.

3.3.2.1 Výkonnostní zkoušky hřebců

Výkonnostních zkoušek (VZ) se mohou zúčastnit nejméně 6 letí hřebci v témže roce, kteří úspěšně absolvovali předvýběr do plemenitby. Při VZ se hodnotí původ, typ, zevnějšek s přihlédnutím k hodnocení při základním výběru, příježděnost a mechanika pohybu = drezura. Dále VZ obsahuje skokové zkoušky, terénní zkoušky, kondiční test a distanční jízdu (39 km), kterou hřebec absolvoval mezi 5 a 6 rokem nebo se ji musí zúčastnit do půl roku od vykonání VZ (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/zkousky-vykonnosti.html>).

3.3.2.2 Výkonnostní zkoušky klisen

VZ klisen se mohou zúčastnit klisny nejméně 4-leté v roce zkoušky. VZ pod sedlem zahrnuje skok ve volnosti, drezuru, kavaletovou řadu a postupovou řadu.

VZ v zápřeži se mohou zúčastnit klisny nejméně 4-leté v roce zkoušky. VZ se skládá z vozatajské drezury, votajského parkuru a ze zkoušky spolehlivosti v tahu na přímé dráze o délce 100 m (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/zkousky-vykonnosti.html>).

3.3.3 Linie hřebců

U níže uvedených linií jsou popsáni jejich zakladatelé. Více o výstavbě linií se lze dočíst v publikacích pana Otty Dlaboly z roku 2003 a 2012a, které se mimo jiné zabývají právě liniemi hřebců.

3.3.3.1 Shagya

Linie Shagya byla založena již několikrát zmiňovaným originálním hřebcem Shagya. Jako 6-letý byl zakoupen v Sýrii v roce 1836 plukovníkem von Herbertem od beduínského kmene Bani Saher za 1800 zlatých. Umístěn byl do hřebčína v Bábolně společně s 5 klisnami a dalšími 8 hřebci. Byl to medový bělouš s KVH 160 cm a příslušející ke kmeni Koheil Siglavi. Vynikal nápadnou ušlechtilostí, byl čtvercového rámce s pevným hřbetem a mírně skloněnou zádí, typově byl pohledný. Hřbec působil v Bábolně do roku 1842. Kmen Shagya se stal velmi oblíbeným díky jeho dobrým vlastnostem a značně se rozšířil, zejména v Maďarsku, Bulharsku, Rakousku a také v bývalém Československu. Známy odborník hrabě Wrangel prohlásil: „Hřbec Shagya založil kmen, který patří k nejlepším, jaký kdy byl v hřebčíně chován. Vytrvalost, tvrdost a výkonnost Shagya- arabů se osvědčila zejména v bývalé rakousko-uherské armádě, kde byli zvlášť ceněni. Při srovnání s jinými kmeny vynikaly jejich dobré vlastnosti ještě ve čtvrté i páté generaci“ (Dlabola, 2003).

3.3.3.2 Koheilan

Linie Koheilan založil originální arabským hřebcem Koheilan Adjuze, kterého zakoupil rytmistr Mihály Fadlallah el Hedad, později velitel hřebčína v Bábolně, v roce 1885 společně se 4 arabskými hřebci a 4 arabskými klisnami. Bělouš Koheilan Adjuze, zakoupený v poušti od beduínského kmene Anazeh el Sbaa, jižně od Hama v Salahlebenu se narodil v roce 1876 a v Bábolně působil v letech 1886 až 1895 (Dlabola, 2003).

3.3.3.3 Siglavy Bagdady

Linie Siglavy Bagdady byla založena hřebcem Siglavy Bagdady, nar. v roce 1885, který byl importován do hřebčína v Bábolně v roce 1902. Hřebce zakoupil tehdejší velitel hřebčína plukovník Fadlallah el Hedad, který jednal celé tři dny v oblasti Bagdádu s pašou Chasimem, a poté se mu podařilo za 1000 liber hřebce získat. Byl to sedmiletý bělouš o výšce 156 cm. Příslušel ke kmeni Siglavy a matka byla Siglavy. Jadran. V roce 1908 jej popsal hippol Rau slovy: „Velice pohledný, ušlechtilý, kostnatý hřbec. Krk a hlava noblesní. Velmi dobrá hloubka hrudi. Hřbet měkký. Zád' kulatá a dosti dlouhá. Kůň s dobrou klenbou žeber a ve všech částech těla široký. V hleznech korektní a pevný. Přední nohy pevně stavěné, avšak ne dosti suché. Nápadné jsou

solidní silné spěnky. Siglavy Bagdady působí výrazně ušlechtilé a temperamentně. Je to vcelku sympatický hřebec, i když jako plemník malého významu“ (Dlabola, 2003).

3.3.3.4 O'Bajan

Tuto linii založil vranník O'Bajan, nar. 1880 v Tell el Kelach u beduinského kmene Denedzik, který byl zakoupen společně se zakladatelem linie Koheilan (Koheilan Adjaze) v roce 1885 v Sýrii pro hřebčín v Bábolně. Hřebec O'Bajan byl později nazýván „černým drahokamem“. V roce 1892 napsal Hrabě Wrangel ve své knize „Uherský chov koní“: V současné době disponuje hřebčín Bábolna pouze jedním originálním arabským hřebcem. Vraník O'Bajan je koněm k pomilování. Hřebec má ušlechtilou hlavu a rozumné výrazné oči, krk trochu krátký, avšak pěkně nesený. Má nádherný hřbet a širokou vyvinutou záď. Hloubka hrudi je uspokojivá, končetiny suché, šlachovité a postoj korektní. Lze vytknout dlouhé a měkké spěnky. Má výbornou mechaniku pohybu a jeho již existující potomstvo slibuje vyšší růst, nežli je on sám, a to až o 10-12 cm. V Bábolně působil dlouhých 22 roků a dal 312 potomků, Z jeho synů bylo 112 hřebců zařazeno v zemském chovu (Dlabola, 2012a).

3.3.3.5 Gazlan - Gazal

Linii založil originální arabský hřebec bělouš Gazlan. Narodil se v roce 1840 a byl zakoupen v roce 1852 od beduinského kmene Anazé Would Ali na planině Mezeribe. Tehdejší expedici vedl major von Gottschlig. Celkem bylo dovezeno 11 koní a hřebec Gazlan byl určen pro dvorní hřebčín v Lipici. V roce 1864 dal Gazlan s originální arabskou klisnou Groszana hnědého hřebce také jménem Gazlan. Vynikal výškou 164 KVH a byl odprodán hřebčínu v Bábolně, kde působil v letech 1879 až 1883. Jméno Gazal obdržel až syn hnědáka Gazlana I z matky 22 O'Bajan, který se narodil v roce 1898 (Dlabola, 2012a).

3.3.3.6 Jussuf

Hřebcem zakladatelem této linie byl originální arab „Mahmoud Mirza“, kterého pro hřebčín v Bábolně zakoupil v Anglii roku 1866 hrabě Gustáv Batthyány. Mahmoud Mirza byl tmavý hnědák narozený v roce 1851, který byl odchován v jižní části Arábie beduínským kmenem Azed. Hřebec byl využíván na dostihových drahách v Indii a později v Anglii. I přes svůj vysoký věk byl konstitučně mimořádně pevný a plodný. Na své potomstvo předával mnoho svých dobrých vlastností, což se v té době ostatním hřebcům v Bábolně příliš nedařilo. V hřebčíně působil do roku 1872. Jméno Jussuf

obdržel jeden z jeho zdařilých synů, arabský plnokrevný hnědák Jussuf, který se narodil 1869, z matky 113 Aghil Aga. V Bábolně působil v letech 1873 až 1889 (Dlabola, 2003).

3.3.3.7 Dahoman

Linii Dahoman založil višňový hnědák Dahoman, narozený v Sýrii roku 1846. Dovezen byl v roce 1852 majorem Gottschligem a působil v Bábolně pouze v letech 1853 až 1855. Narodilo se po něm celkem 44 hříbat, ale rozvoj kmene se příliš nevydařil. Plemeník Dahoman byl později pro špatnou stavbu těla vyřazen. V hřebčíněch Bábolna a Mezöhegyes na přelomu století chov kmene Jussuf zanikl. Avšak v Radovci se uplatnili dva synové po Dahoman/1846 a tato linie nadále pokračovala. Byli jimi Dahoman II, nar. 1854 v Bábolně a Dahoman III, nar. 1855 v Bábolně z matky Dahaby II-4 (Dlabola, 2003).

3.3.3.8 Hadban

Za zakladatele této linie je popsán originální arab Hadban, který se narodil v roce 1891. Uvádí se, že jeho otcem byl Maneghie db a matkou Hadba Zehaja db. Importován byl v červnu 1897 velitelem hřebčína v Bábolně (Mihály Fadlallah el Hedad). V hřebčíně Bábolna působil do roku 1902, načež se uplatnil v maďarském zemském chovu při hřebčinci Jászberény a od roku 1909 v Debrecenu. V roce 1910 jej zakoupil pan Andreas Frank. Již jeho syn Hadban II nebyl uznán jako arabský plnokrevník, jelikož jeho matka 52 Gazal I příslušela k rodině založenou anglickou plnokrevnou klisnou 30 Maria (Dlabola, 2003).

3.3.3.9 Saklavi I

Tato linie se rozvíjela na území Egypta. Hřebce Saklavi I, původně odchovaného beduínským kmenem Anazeh Ruala, získal Ali Pasha Sherif. Tento bělouš, narozený roku 1886, příslušel k rodině Saklavi Gidran a stal se zakladatelem významné linie v arabském plnokrevném chovu. V roce 1968 byl do Evropy importován hřelec páté generace, získaný, získaný na základě tehdejších dobrých politických a hospodářských vztahů mezi Maďarskem a Egyptem. Do hřebčína v Bábolně zamířil ryzák Ibn Galal (Magdi), který se narodil v roce 1966 a egyptským hřebčíně El Zahraa a jeho matkou byla vranka, narozená v roce 1956 v El Zahraa (Dlabola, 2003).

3.3.3.10 Gamil El Kebir

V roce 1870 odchoval beduínský kmen Anazeh Fedaan zakladatele této linie, jímž je ryzák Gamil El Kebir. Uvádí se, že byl po otci Saklavi Gidran db a z matky Saklavi Gidrany db. V roce 1880 byl tento hřebec importován do Egypta (princ Ahmed Kemal), kde založil rozvětvenou významnou linii. V roce 1973 se podařilo dovést skupinu plnokrevných arabských koní této linie „Plemenářskému podniku Topolčianky“. Získán byl sedmiletý Tobrok, dvouletý Kasr El Nil a hřebeček Hosam, který byl ještě pod klisnou Wasila (Dlabola, 2003).

3.3.3.11 Kuhailan Afas

Roman Sanguszko požádal Carla Raswana, aby se společně dlouholetým trenérem a zároveň vedoucím chovu hřebčína Gumniska, Bogdaden Zietarským, vypravil za nákupem chovných koní do původních východních oblastí. Cestu započali v listopadu 1930. Při zastávce v Budapešti uzavřeli dohodu, aby v rámci této expedice byl zakoupen cenný originální arabský hřebec pro hřebčín Bábolna. Cesta pokračovala do Alexandrie a dále následovala Káhira, Arabský poloostrov, Irák, Kuvajt a Bahrajn. Během 6 měsíců urazili 12 000 km a zhlédli na 10 000 koní. Již v dubnu 1931 byli nakoupení koně připraveni v Libanonu, včetně čtyř hříbat, k transportu do Evropy. Maďarská komise převzala dne 6 května s plným uznáním hřebce Kuhailan Zaid, často nazývaný „poklad“, o několik dnů později zamířil do hřebčína Gumniska. Z importovaných koní se mimořádně osvědčil hnědý hřebec Kuhailan Haifi, nar. 1923. Ačkoliv již po třech letech působení v chovu uhynul, zanechal značný počet vynikajících potomků a založil svoji vlastní linii. Kuhailan Afas, nar. 1930 (ze skupiny dovezených koní, tehdy jednoletý), založil rovněž vlastní linii (Dlabola, 2003).

Tab. č. 1: *Linie hřebců ovlivňující chov plemene Shagya-arab na území ČR ke dni 1.1.2015.*

(<http://www.shagyaarab.org/cz/chov/linie-hrebcu.html>)

1	Shagya	db	běl.	1830	imp.1836	Bábolna
2	Koheilan	db	běl.	1876	imp. 1885	Bábolna
3	Siglavy Bagdady	db	běl.	1895	imp. 1902	Bábolna
4	O'Bajan	db	vran.	1880	imp. 1885	Bábolna
5	Gazlan - Gazal	db	běl.	1840	imp. 1882	Lipica
6	Jussuf	ox	hněd.	1869	-	Bábolna
7	Dahoman	db	hněd.	1846	imp. 1852	Bábolna
8	Hadban	db	běl.	1891	imp. 1897	Bábolna
9	Saklavi I	db	běl.	1886	-	Ruala
10	Gamil El Kebir	db	ryz.	1870	imp. 1880	Egypt
11	Kuhailan Afas	db	hněd.	1930	imp. 1931	Gumniska
12	Sueyd	db	běl.	1850	-	-
13	Bairactar	db	běl.	1813	imp. 1817	Wiel
14	Kemir	ox	hd.	1905	imp. 1925	Bábolna
15	Mersuch	db	běl.	1898	imp. 1902	Bábolna

Od samotného začátku vývoje plemene byl používán v chovu nemalý počet arabských plnokrevníků. Značná část kmenů po originálních arabských hřebcích neprošla tvrdou selekcí, neboť nespĺňovala stanovený cíl. Přiliv arabské krve je i v dnešní době důležitý, až nevyhnutelný. Je však za potřebí, postupovat s rozhledem a porozuměním (Dlabola, 2012a).

3.3.4 Rodiny klisen

V České republice je Shagya-arab chován původně na podkladě 13 poté 17 rodin, příslušejících chovem (rodinou) do výše zmíněných hřebčínů. V roce 2008 došlo k podchycení dalších rodin a počet se zvýšil na 21 (Navrátil, 2010).

V dalších letech přibýlo dalších 5 rodin a tak v českém chovu nalezneme celkem 26 rodin. Nejstarší rodinou je rodina 18 založená klisnou 265 Siebenbürgerin, která se narodila v roce 1780 (Dlabola, 2014).

Tab. č. 2: *Rodiny klisen plemene Shagya-arab v ČR ke dni 1. 1. 2015*

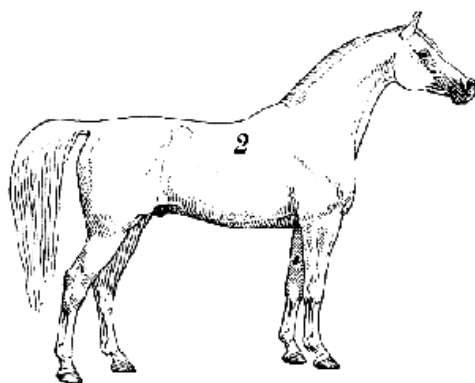
(<http://www.shagyaarab.org/cz/chov/rodiny-klisen.html>)

Rodina 1	40 Lady Sarah XX	hněd.	1850 Anglie	imp. 1855 do hřebčína Kisbér
Rodina 2	542 Magyár	běl.	1790	-
Rodina 3	8 "Volný chov"	-	1806	sedmihradská kl. neznámého původu
Rodina 4	76 Bent El Arab db	běl.	1880	imp. 1855 do C.k. hřebčína V Bábolně
Rodina 6	Milordka	běl.	cca 1816	hřebčín knížete Romana Sanguzska Slawuta-Chrestowka
Rodina 7	885 Moldauerin	-	1785	Bukovina - v zemském chovu
Rodina 8	97 "Volný chov"	vran.	1800	C.k. hřebčín v Radovci
Rodina 9	74 Tifle db	ryz.	1810	imp. 1816 do C.k. hřebčína V Bábolně
Rodina 10	Kadisa Mloda	-	1902	Mikolaj Lukasiewicz, Podhajczyki, Polsko
Rodina 11	131 Moldauerin	-	1783	131 Moldauerin
Rodina 12	155 Barbarino IX	-	1822	155 Barbarino IX
Rodina 13	163 Faride (Feridja) db	hněd.	1828	imp. 1836 do C.k. hřebčína V Bábolně
Rodina 14	12 En Nasira db	běl.	1899	imp. z Sýrie do Jugoslávie
Rodina 15	59 Siebenbürgerin	běl.	1786	-
Rodina 16	30 Maria xx	hněd.	1842	imp. 1853 Hřebčín Piber
Rodina 17	60 Adjuze db	-	1876	imp. 1885 Hřebčín Bábolna
Rodina 18	265 Siebenbürgerin	-	1780	-
Rodina 19	216 Semrie db	běl.	1896	imp. Hřebčín Bábolna
Rodina 20	81 Kohaila db	běl.	1881	imp. 1885 Hřebčín Bábolna
Rodina 21	759 Moldauerin	-	1784	-
Rodina 22	627 Ungarin	ryz.	1787	Mezőhegyes
Rodina 23	286 Cirkasserin	běl.	1782	-
Rodina 24	215 Moldauerin	ryz.	1782	-
Rodina 25	794 Moldauerin	hněd.	1784	-
Rodina 26	596 Moldauerin	-	1807	-

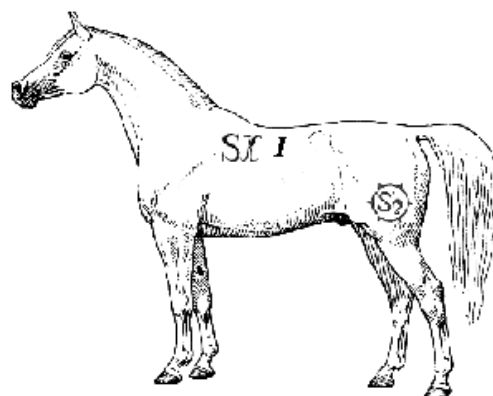
3.3.5 Označování koní

Plemeno Shagya-arab je jedním z plemen na které se vztahuje výjimka o označování koní a nemusí být tak označeno čipem na levé straně šíje (Zápařková, 2012). Shagya-arabové v ČR jsou označeni následujícími výžehy (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-vyzehu.html>):

Obr. č. 2: Výžeh - příslušnost k plemeni (levé stehno)

Obr. č. 3: levé sedlo – kmenový výžeh otce, levé stehno – příslušnost k plemeni

Obr. č. 4: pravé stehno – pořadové číslo narozeného potomka po otci

3.3.6 Využití

Shagya-arab si postupně nalézá cestu k jeho využitím. Nejvýrazněji se projevuje schopnost koní ve vytrvalosti a cílem se stává selekce za zvýšením výkonnosti (Dlabola, 2012a). Podle výsledků práce pana Zagóry (2006) koně arabského plnokrevníka i Shagya-araba tvoří více jak 40 % všech startujících koní ve vytrvalosti. Z tohoto čísla lze usuzovat, že i větší část u nás chované populace těchto plemen se může uplatnit ve vytrvaleckém sportu.

Zápařková (2012) uvádí že Shagya-arab je všestranným plemenem vhodným do mnoha odvětví sportu, ale také koněm vhodný na hobby závody, k rekreaci či jako rodinný společník. Tyto koně nepotkáme jen na vytrvalostních tratích, ale také na drezurních obdélnících, na parkurových kolbištích a také v závodech všestrannosti.

V letech 1998 a 1999 zaznamenala úspěch i jeníkovská spřežení Shagya-arabů v záprahových soutěžích pro arabské koně v německém Kreuth-Riedenu.

Shagya-arab může být též považován za koně přehlídkového (Dlabola, 2012). Ke srovnání našeho chovu se zahraničním došlo úspěšně už v roce 1998 na německém šampionátu v Moosu, kde 2 mladé klisny obsadili 1. a 2. místo ve své kategorii a klisna CZ-Sh-A-111 „Celi“ se stala vícešampionkou SRN 1988. I po té se dosahovali koně pěkných výsledků na mezinárodních výstavách (Navrátil, 2010). Svaz chovatelů Shagya-araba v ČR pořádá národní výstavu Shagya-arabů každoročně již od roku 1993. Zástupci plemene Sh-a jsou často viděni i na jiných výstavách s koňskou tematikou (Výstava chovatelů koní Moravy a Slezska, Doprovodný program na MS ve voltáži 2008, „Kůň“ Lysá nad Labem, „Koně v akci“ Pardubice atd.) (Zápařková, 2012).

4 MATERIÁL A METODIKA

4.1 Zdroje dat

V první části vlastní práce byly použity údaje z ÚEK ČR Slatiňany (2015a, 2015b, 2015c) zasláné paní Ing. Alenou Dvořákovou. Dále byly získány údaje od paní MVDr. Jany Paškové (2015a) ze Svazu chovatelů Shagya-araba ČR, také z internetových stránek www.shagyaarab.org.

- a) Počet narozených hříbat v ČR – <http://www.shagyaarab.org/cz/chov/seznam-narozenych-hribat.html>
- b) Pohyb koní na českých hranicích – ÚEK ČR
- c) Vývoj stavů Sh-a v ČR – ÚEK ČR
- d) Aktivní koně plemene Sh-a 2014 – MVDr. Jana Pašková

V druhé části vlastní práce, v nížž byly údaje statisticky zpracovány, pocházel materiál ze Zápisu klisen do Plemenné knihy a také z publikované PK čistokrevných arabských koní Shagya-araby ČR, svazek II, rodiny plemene Sahgya-arab, plemenné klisny (2004). Zápis klisen do PK mě byl poskytnut panem Ottou Dlabolou (2012b) a paní MVDr. Janou Paškovou (2015b), představitelé Svazu chovatelů Shagya-araba v České republice.

4.2. Databáze

4.2.1 Databáze koní – vývoj plemene Sh-a v ČR

Databáze byla tvořena menšími databázemi podle druhu sledovaných stavů koní plemene Sh-a v ČR. Tyto „menší“ databáze obsahovaly níže uvedené údaje.

- a) Počet narozených hříbat v ČR – rok, celkový počet hříbat, klisničky, hřebečci
- b) Pohyb koní na českých hranicích – rok, import, export
- c) Stavby Sh-a v ČR (2001–2014) – rok, celkem, plemenné klisny, plemenní hřebečci, ostatní
- d) Aktivní koně v PK Sh-a 2014 – identifikační číslo, číslo koně, jméno koně, plemeno, pohlaví, rok narození, body, poslední připouštění, číslo otce, jméno otce, číslo matky, jméno matky, chovatel, majitel, okres, kraj

4.2.2 Databáze klisen zapsaných v PK Shagya-araba

Databázi klisen zapsaných v PK Shagya-araba tvořilo celkem 394 klisen. Byly do ní zahrnuty klisny zapsané do PK od roku 1994 (jméno CZ-Sh-A-číslo, jméno CZ-A-číslo) = 325 klisen a také klisny zapsané v PK podle krajů s výžehem na levém krku používaným do roku 1993 (jméno, zkratka kraje – Č, JČ, ZČ, SČ, VČ, SM, JM a číslo) = 69 klisen. Údaje některých klisen označených výžehem na krku nebyly kompletní, a proto se databáze pro jednotlivé pozorované znaky lišila.

Databáze klisen zapsaných do PK Shagya-araba obsahovala tyto údaje:

- Jméno
- Základní barva
- Linie
- Rodina
- Počet ox ve 4. generaci
- KVP
- KVH
- OH
- O.hol
- Body

4.3 Metodika

4.3.1 Vývoj plemene Sh-a v ČR

Z dostupných zdrojů jsem zpracovala data pomocí programu Microsoft Office Excel 2007 a vytvořila názorné grafy pozorovaných počtů koní plemene Sh-a v ČR.

Pozorovala jsem:

- a) Počet narozených hříbat v ČR
- b) Pohyb koní na českých hranicích
- c) Vývoj stavů Sh-a v ČR 2001 - 2014
- d) Aktivní koně v PK Sh-a v ČR 2014

4.3.2 Statistika - Klisny zapsané v PK Sh-a ČR

Klisny příslušely celkem k 18 liniím: Amurath (A), Dahoman (D), Gazal (G), Gamil El Kebir (Gek), Hadban (H), Jussuf (J), Koheilan (K), Kuhailan Afas (Ka), Kuhailan Zaid (Kzaid), Kasr El Nil (KN), Kemir (Ke), Mersuch (M), O'Bajan (OB), Shagya (S), Siglavy Bagdady (SB), Saklavi I (Sk), Sueyd, W (Sharkasi) a k 26 rodinám.

Aby mohly být data klisen statisticky zpracovány, musela jsem z rodin a linií o málem počtu klisen vytvořit 2 skupiny.

MPL (málo početné linie) – bylo zde zařazeno celkem 5 linií o celkovém počtu 13 klisen. Tyto linie byly zastoupeny 3 a méně klisnami.

- Amurath - 3
- Kemír - 2
- Kasr El Nil – 3
- Sueyd – 3
- W (Sharkasi)

MPR (málo početné rodiny) – jednalo se o rodiny, které lze z velké části považovat za „nové“ rodiny v ČR. Do této skupiny bylo zařazeno celkem 11 rodin o celkovém počtu 14 klisen. Rodiny byly zastoupeny 2 nebo 1 klisnou.

- ❖ 5-CZ = 2
- ❖ 16-CZ = 2
- ❖ 17-CZ = 1
- ❖ 19-CZ = 1
- ❖ 20-CZ = 1
- ❖ 21-CZ = 1
- ❖ 22-VZ = 2
- ❖ 23-CZ = 1
- ❖ 24-CZ = 1
- ❖ 25-CZ = 1
- ❖ 26-CZ = 1

Pro statistické zpracování jsem musela základní barvu nahradit číslicemi

běl. → 1

hd. → 2

ryz. → 3

vr. → 4

Ke statistickým výpočtům byl použit programový balík Unistav verze 5.5. Pomocí obecného lineárního modelu (GLM), který vychází z metody nejmenších čtverců, bylo zjištěno, které aspekty mají vliv na jednotlivé znaky. V těch případech, kdy byl

prokázán statisticky významný vliv sledovaného efektu, bylo provedeno mnohonásobného porovnání podle Tukeye - B. Z výsledků byly vytvořeny tabulky a grafy pomocí programu Microsoft Office Excel 2007.

Zkoumala jsem:

- a) Vliv linie a rodiny na základní barvu – 394 klisen
- b) Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na základní tělesné míry (KVP, KVH, OH, O.hol) – 392 klisen
- c) Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na získání celkového počtu bodů – 365 klisen

4.3.2.1 Základní tělesné míry

Dušek a kol. (2011) definuje změřené základní tělesné míry následovně:

- KVP – kohoutková výška pásková, měří se páskou v nejvyšším místě kohoutku
- KVH – kohoutková výška hůlková, měří se hůlkou v nejvyšším místě kohoutku
- OH – obvod hrudi, měří se páskou za kohoutkem
- Ohol – obvod holeně, měří se krátkou páskovou mírou v horní třetině její délky (v nejslabším místě holeně)

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

5.1 Vývoj plemene Sh-a v ČR

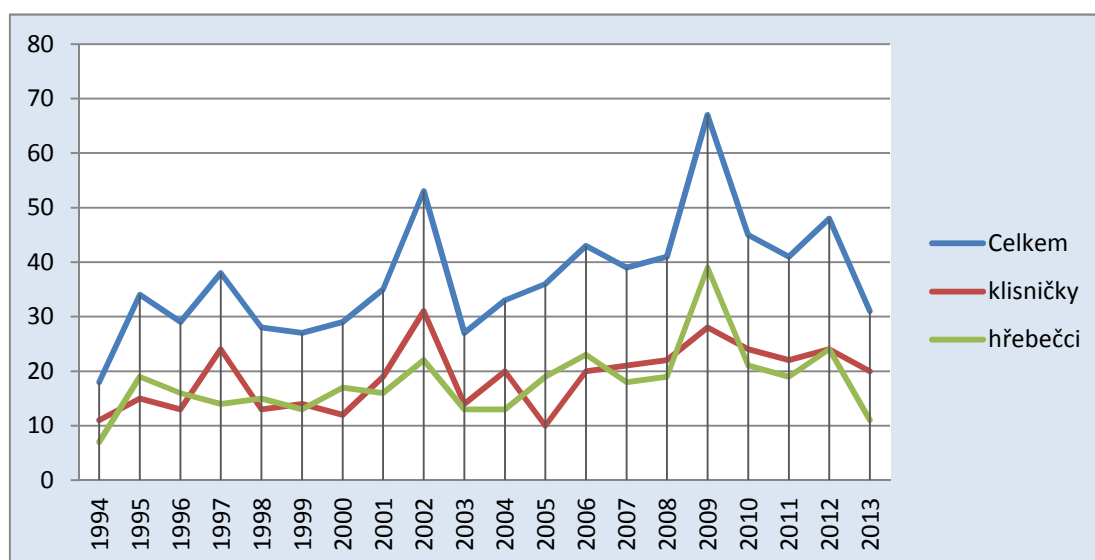
5.1.1 Počet narozených hříbat 1994-2013

V průběhu 20 let (1994 – 2013) se narodilo v České republice celkem 742 hříbat plemene Shagya-arab. Poměr pohlaví byl téměř vyrovnaný, ale přesto se narodilo více klisniček → 377 oproti hřebečkům → 358. V průměru se narodilo cca 38 hříbat za rok. Rekordní počet hříbat se narodil v roce 2009 (67) a bohatým rokem byl i rok 2002 (53). Nejméně hříbat se narodilo v roce 1994, kdy se začal chov Sh-a v ČR teprve rozvíjet. Nižší počty narozených hříbat byly zaznamenány v letech 1998 – 2000, 2003 a 2013. Nizký stav nar. hříbat v roce 2003 si odůvodňují tak, že se chovatelé rozhodli v roce 2002 klisny nezapustit, jelikož se jim narodil dostatek hříbat, a dali tak klisnám

„pauzu“. Majitelé mohli mít s klisnami v roce 2003 i jiné plány např. sport, rekreaci atd. Podobně tomu mohlo být i v dalších slabších ročnících. V posledních letech jsou velkým problémem „nepůvodový koně“, kteří jsou prodáváni za nižší ceny a jejich na trhu velké množství. A tak vzniká otázka, zda hřebata nebo koně obecně s původem, se chovatelům podaří prodat a za jakou cenu. I tato finanční stránka může ovlivnit počet zapsaných klisen.

Tab. č. 3: Počet narozených hříbat 1994 - 2013

Rok	Celkem	hřebečci	klisničky	Rok	Celkem	hřebečci	klisničky
1994	18	7	11	2004	33	13	20
1995	34	19	15	2005	36	19	10
1996	29	16	13	2006	43	23	20
1997	38	14	24	2007	39	18	21
1998	28	15	13	2008	41	19	22
1999	27	13	14	2009	67	39	28
2000	29	17	12	2010	45	21	24
2001	35	16	19	2011	41	19	22
2002	53	22	31	2012	48	24	24
2003	27	13	14	2013	31	11	20

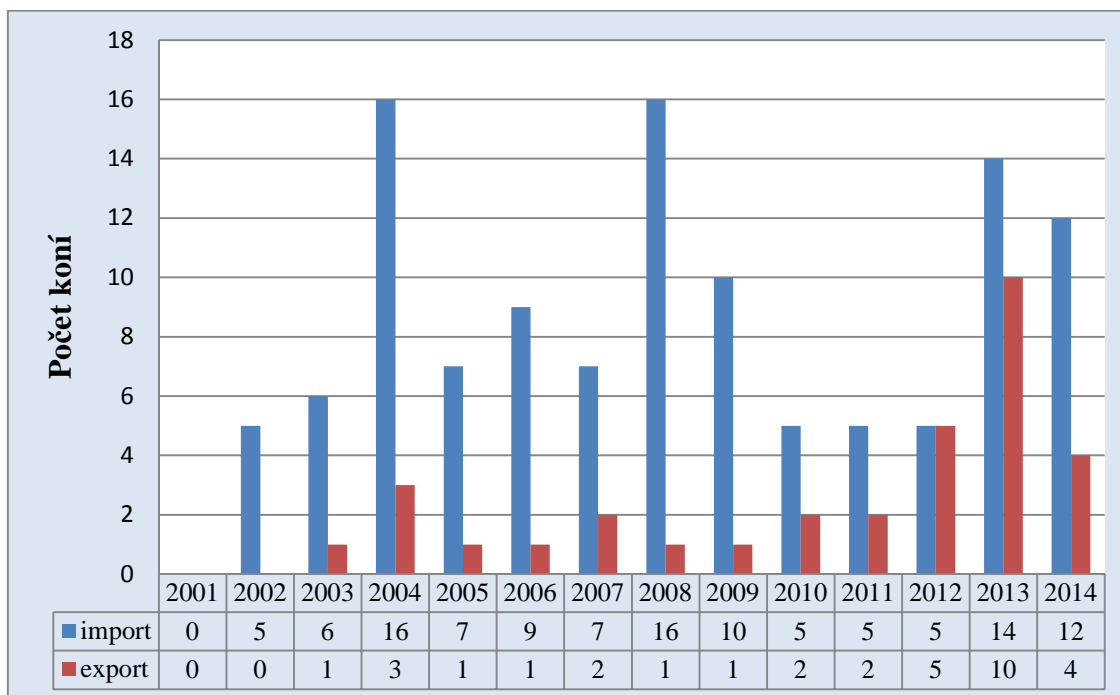

Graf č. 1: Počet narozených hříbat 1994 – 2013

Z grafu č. 1 vyplývá, že stavy nar. hříbat se rok od roku lišily. Také je z něj viditelné, že jednou je více klisniček a jindy zase více hřebečku. Podle tohoto grafu se domnívát, že v roce 2015 nebo 2016 nastane opět značný nárůst počtu nar. hříbat, jelikož z grafu je patrné, že značný nárůst nar. hříbat se opakuje jednou za cca 5 – 7 let.

5.1.2 Pohyb Sh-a na českých hranicích

Základ českému chovu dali většinou importovaní koně z Topolčianek. Možnost importu koní za zahraničí je využívána dodnes. Koně plemene Sh-a jsou většinou dováženi z Maďarska, Slovenska, Rakouska, a Německa.

Graf č. 2: Pohyb Shagya-arabů na českých hranicích

Z grafu č. 2 lze vyčíst, že importovaní koně značně převažovali nad koňmi exportovanými a pouze v roce 2012 byl tento stav vyrovnán. Od roku 2002 až do roku 2014 bylo ČR importováno celkem 117 Shagya-arabů. Při výběru koně a následné koupi v zahraničí (se záměrem zápisu koně do PK), by měl kupující dbát na to, aby vybraný kůň plemene Sh-a splňoval dostatečně požadavky chovného cíle (např. KVH, O.hol) a stal se přínosem chovu Sh-a v ČR. Českým chovatelům se v posledních letech začalo dařit vyvážet Shagya-araby do zahraničí. Během let 2002 až 2014 bylo z ČR vyvezeno celkem 33 Shagya-arabů. Větší počet exportovaných koní lze považovat za znak dobrého chovu Sh-a v ČR a dobré komunikace se zahraničními klienty.

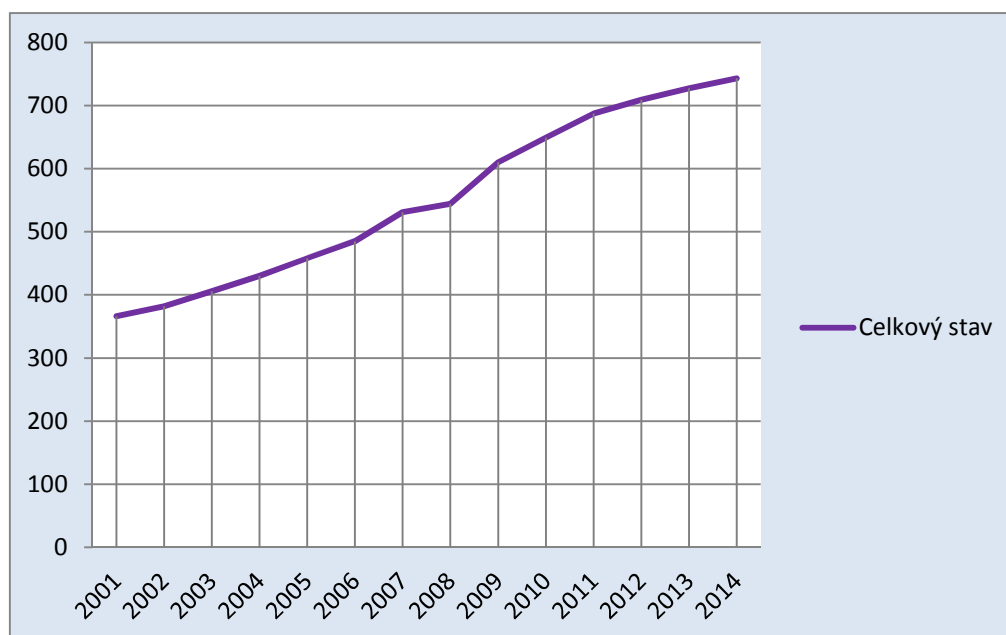
5.1.3 Vývoj stavů Sh-a v ČR 2001 - 2014

Celkový stav Shagya-arabů rok od roku narůstá. V roce 2001 jich bylo v ČR celkem 366 a během 14 let se stav „zdvojnásobil“ na 743 Sh-a. Podle ÚEK ČR (2015) bylo v roce 2014 evidováno celkem 81 150 koní. Shagya-arabové zaujímali s počtem 743 koní necelé 1 % .

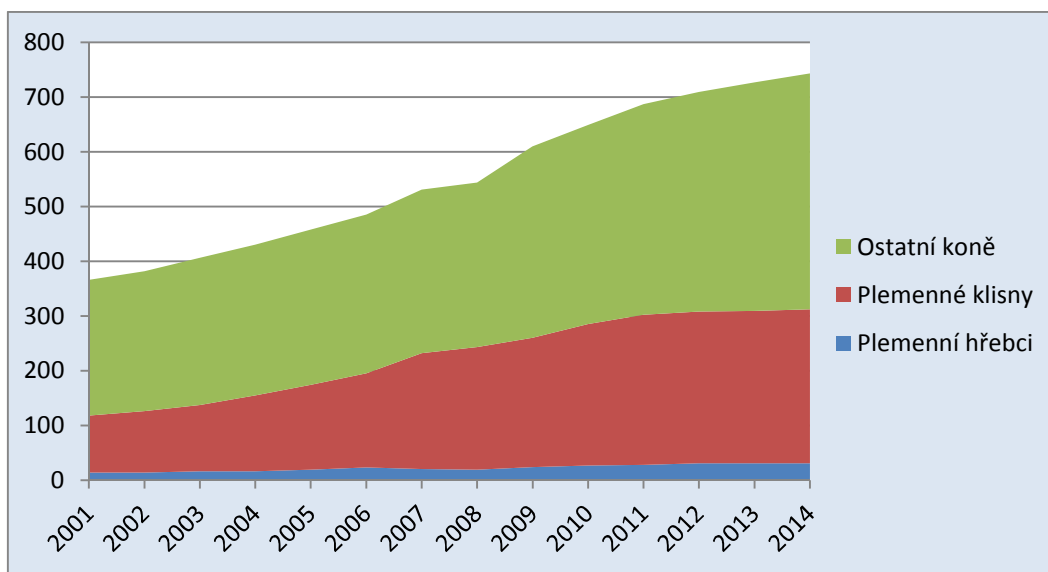

Tab. č. 4: *Stavy Sh-a 2001 – 2014 (ÚEK ČR, 2015)*

Rok	Plemenní hřebci	Plemenné klisny	Ostatní koně	CELKEM
2001	14	104	248	366
2002	14	112	256	382
2003	16	121	269	406
2004	16	139	275	430
2005	19	155	284	458
2006	23	172	290	485
2007	20	212	299	531
2008	19	224	301	544
2009	24	236	350	610
2010	27	258	364	649
2011	28	274	385	687
2012	31	277	401	709
2013	31	278	418	727
2014	31	281	431	743

Graf č. 3: *Vývoj celkového stavu Sh-a 2001 - 2014*

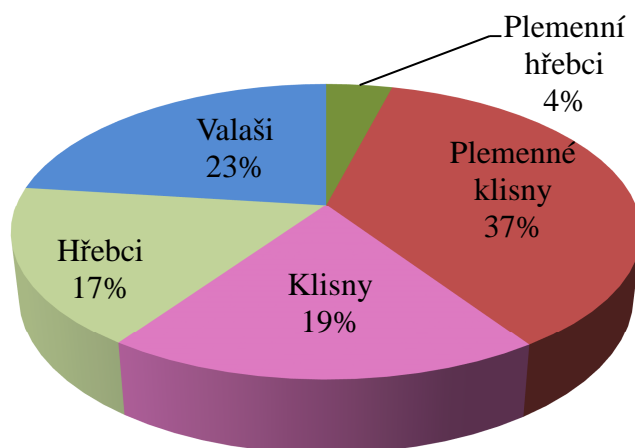

Graf č. 4: Vývoj stavu Sh-a a jeho složení 2001 – 2014

Z grafu vyplývá, že stavy Shagya-arabů stále narůstají. Největší jejich část tvoří ostatní koně (klisny, hřebci, valaši) poté plemenné klisny a nejméně bylo plemenných hřebců, jejichž stav se v posledních letech pohyboval kolem 30 plemeníků.

5.1.4 Aktivní koně v PK Sh-a v ČR v roce 2014

V seznamu koní v PK Shagya-araba bylo pro rok 2014 celkem 765 koní.

Graf č. 5: Členění Sh-a podle oprávnění působení v plemenitbě

V roce 2014 mělo oprávnění k plemenitbě celkem 314 koní skládající se z 283 plemenných klisen a 31 plemenných hřebců. Skupinu hřebci a klisny tvořila hříbata, mladí koně a ostatní koně, kteří nemají oprávnění k plemenitbě. Tyto 2 skupiny dohromady měly 275 koní a valachů bylo 176.

Plemenné klisny jsou zařazeny do 3 oddílů PK. V roce 2014 bylo v jednotlivých oddílech PK registrováno celkem 283 klisen.

HPK – Hlavní plemenná kniha → 227 plemenných klisen

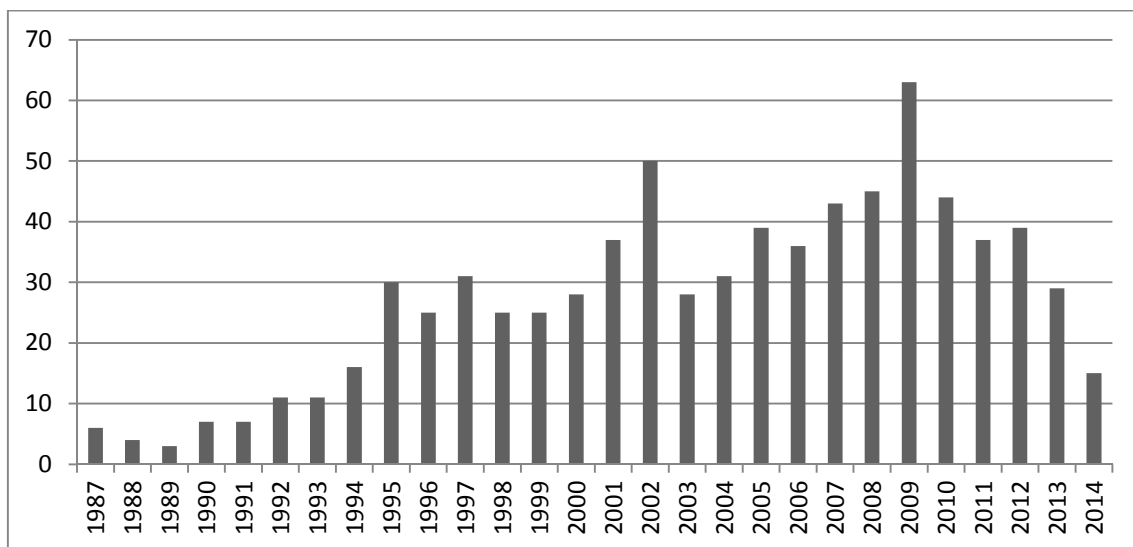
PK – Plemenná kniha → 35 plemenných klisen

PPK – Pomocná plemenná kniha → 21 plemenných klisen

V seznamu bylo evidováno 753 Shagya-arabů, 10 arabských koní (plemenné klisny) a 2 or. ar. (plemenní hřebci).

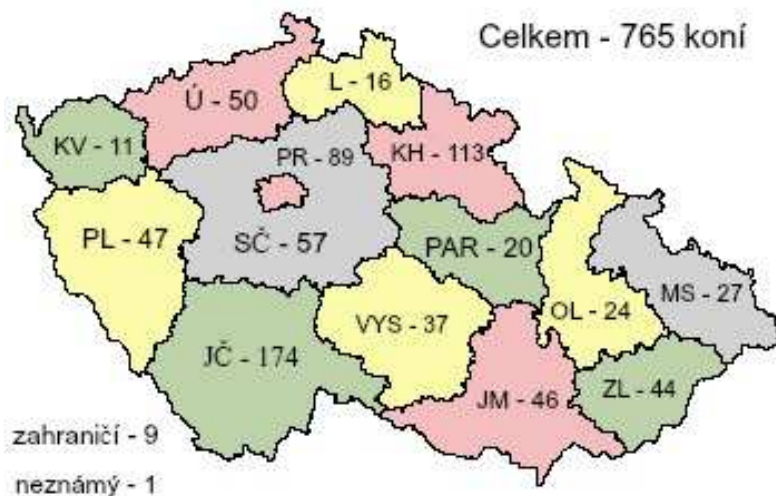
Průměrný věk koní byl 9,9 let, plemenného hřebce 13,5 let a plemenné klisny 13 let. Nejstarší koně se narodili v roce 1987.

Nejstarším koněm plemene Shagya-arab, který žil v České republice, byla klisna Gazal I-12 jejímž majitelem byl pan Ing. J. Navrátil, CSc. Tato hnědá klisna se narodila v roce 1974 a dožila se krásných a úctyhodných 37 let. Uhynula v říjnu 2011.

Graf č. 6: Počet aktivních koní v roce 2014 podle roku narození.

Dále byla vytvořena mapa se stavy koní v jednotlivých krajích. Tato mapa byla sestavena podle údaje místa bydliště majitele. Ve skutečnosti mohou být některé stavy Sh-a v jednotlivých krajích jiné, jelikož plemenní hřebci mohly být různě umístěni na stanicích a ne každý majitel měl svého koně ustájeného doma nebo v rámci kraje svého bydliště.

Obr. č. 5: Mapa krajů ČR s počty Sh-a

5.2 Statistika – Klisny zapsané v PK Sh-a

Po statistickém zpracování údajů pomocí programu Unistav 5.5 byly zjištěny statistiky průkazné i vysoko statisticky průkazné vlivy na jednotlivé efekty.

5.2.1 Vliv linie a rodiny na základní barvu klisen

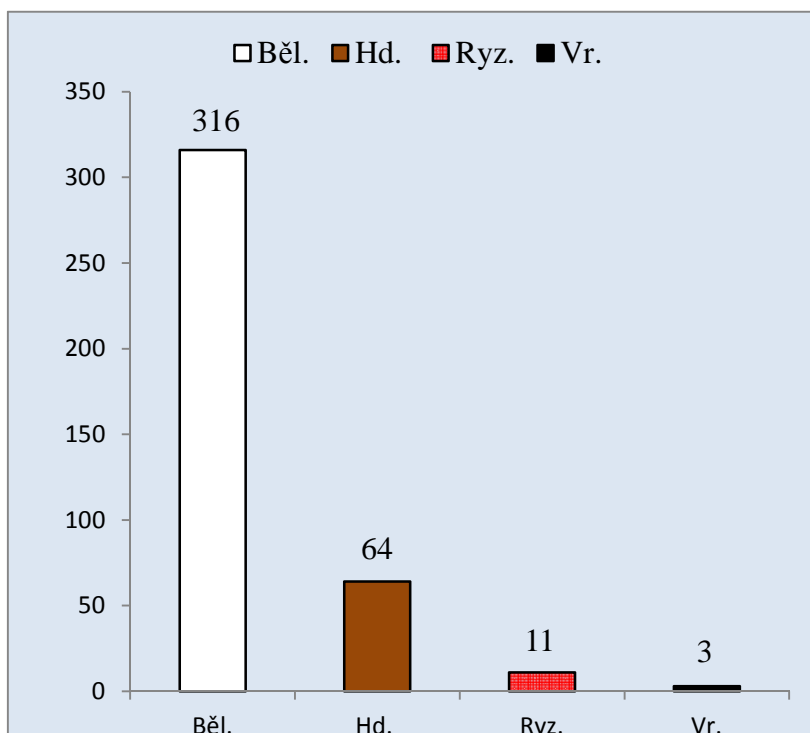
Za použití obecného lineárního modelu, analýzy rozptylu (GLM), bylo zjištěno, že příslušnost klisny k linii a rodině má vysoko statisticky významný vliv na její základní barvu.

U pozorovaných klisen značně převládala bílá barva a sestupně byli klisny i barvy hnědé, rezavé a černé.

Tab. č. 5: Základní barva klisen zapsaných v PK Sh-a

Základní barva	Celkem	Počet klisen
bělouš	80%	316
hnědák	16%	64
ryzák	3%	11
vraník	1%	3

Hermesen (2006) popisuje, že arabští koně se vyskytují ve 4 základních barvách (bělouš, hnědák, ryzák a vraník). Z velké míry u nich převládají bělouši a vzácněji se mezi nimi objevují vraníci.

Graf č. 7: Základní barva klisen zapsaných v PK Sh-a

Z pozorování Al Diwina a Al Jassima (1988) vyplývá, že arabští koně jsou z 57,8 % bělouši, z 33,2% ryzáci a z 3,4% hnědáci.

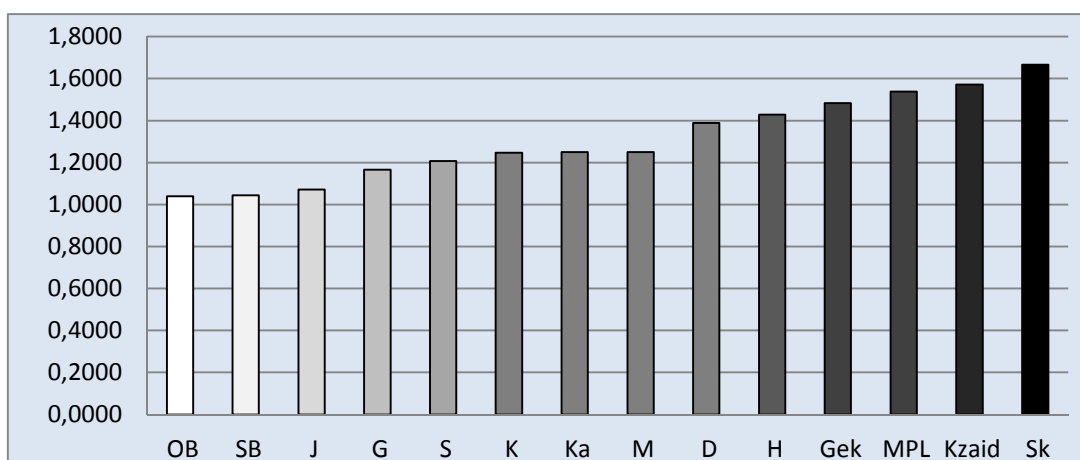
Anderson a Sandberg (1982) popisují, že u arabských koní i u anglického plnokrevníka se nevybělující bělouši (mourek, červený bělouš a hnědý bělouš) nevyskytují.

Mezi beduíny panovala dlouho pověra, že vraník s bílou hvězdou na čele přináší svému majiteli smrt. Pověr bylo více, například kůň s bílými odznaky na zadních končetinách měl vyhazovat a kopat. Pro hodnocení vlastností koní jsou podle Arabů důležité chlupové víry, kterých se hodnotí 40 a 12-ti se přisuzuje rozhodující význam. Poukazovaly na rychlost, temperament, charakter koní a také měli předurčit osud majitelům. Největší vliv byl přisuzován růžicovému chlupovému víru na čele. Vír umístěný nad spojnicí očí značil koně temperamentního a pod spojnicí očí koně flegmatického, „žrouta“. Další podobné významy se přisuzovaly chlupovým vírům na krku, hrdle, prsou, slabínách atd. (Dušek, 1995).

Po prokázání statisticky významného vlivu linie a rodiny na základní barvu klisen bylo použito mnohonásobné porovnání podle Tukeye - B.

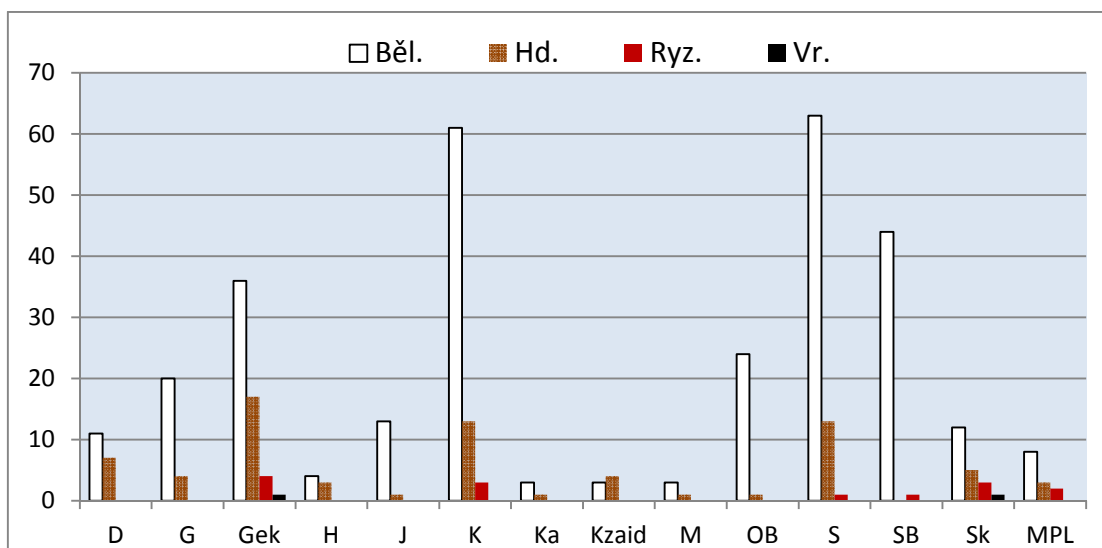
5.2.1.1 Vliv linie na základní barvu klisen

Podle průměru lze za nejsvětlejší linii označit linii O'Bajan a nejtmaší linii Saklavi I. Prokazatelný rozdíl byl zjištěn mezi linií Gamil El Kebir, která patřila mezi tmavší linie, a liniemi O'Bajan a Siglavy Bagdady, které lze označit za nejsvětlejší linie. Nejvíce prokazatelný rozdíl byl prokázán u nejtmaší linie Saklavi I vůči liniím OBajan, Siglavy Bagdady, Jussuf, Gazal, Shagya, Koheilan.

Graf č. 8: Linie - intenzita zbarvení klisen

V grafu č. 8 je znázorněna intenzita zbarvení (nejsvětlejší x nejtmaší linie). Zajímavostí je že nejsvětlejší linii založil vraník a nejtmaší bělouš.

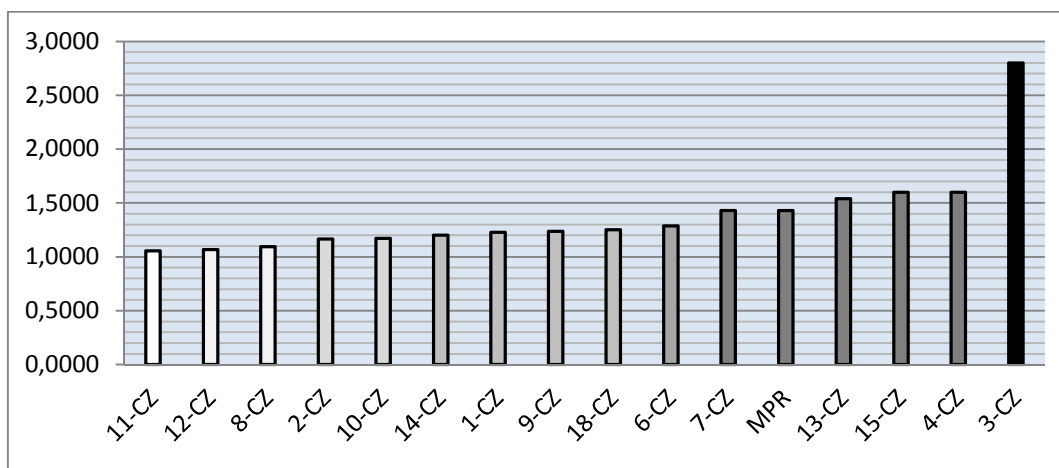

Graf č. 9: Zastoupení základních barev klisen v jednotlivých liniích

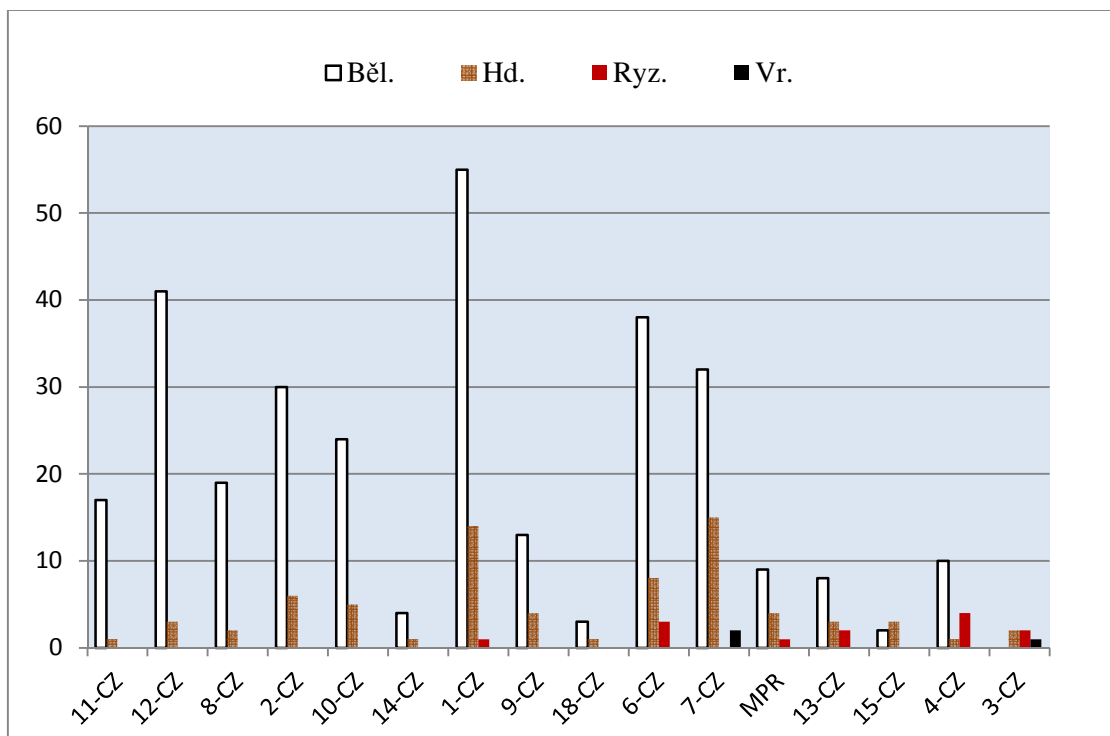
Všechny 4 základní barvy (bělouš, hnědák, ryzák, vraník) jsou zastoupeny klisnami pouze v linii Gamil El Kebir a Saklavi I.

5.2.1.2 Vliv rodiny na základní barvu klisen

Z výsledku vyplývá, že nejsvětlejší rodinou je rodina 11-CZ a nejtmaší 3-CZ. V rodině 3-CZ není ani jedna bělka. Proto vyšel prokazatelný rozdíl rodiny 3-CZ od všech ostatních rodin. Také byl zjištěn prokazatelný rozdíl rodiny 12-CZ (druhá nejsvětlejší) od rodin 7-CZ a 4-CZ.

Graf č. 10: Rodiny - intenzita zbarvení klisem

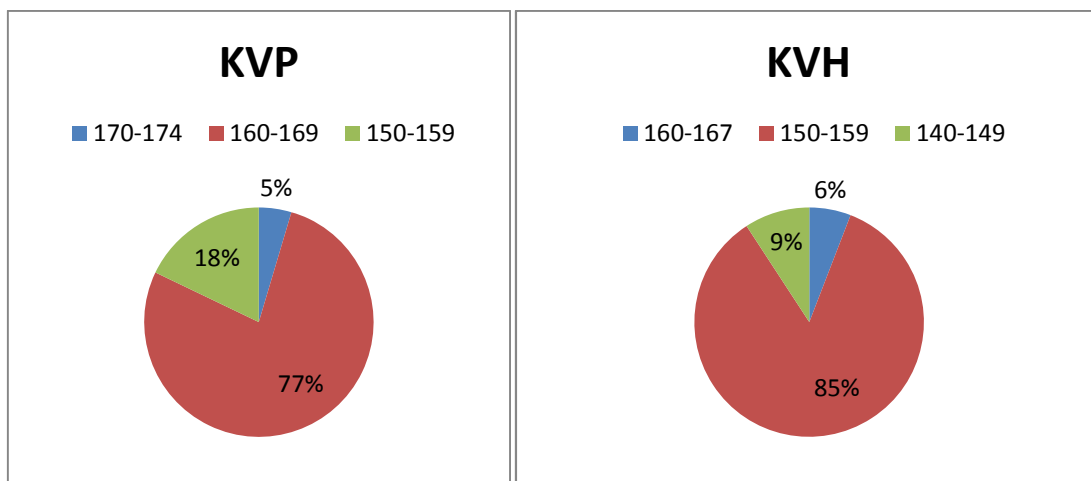
Graf č. 11: Zastoupení základních barev v jednotlivých rodinách

Z grafu č. 11 vyplývá, že žádná rodina nemá klisny všech 4 základních barev a jak je velmi odlišný počet klisen pro jednotlivé rodiny (např. rodina 1-CZ = 70 klisen a rodina 18-CZ = 4 klisny).

5.2.2 Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na základní tělesné míry (KVP, KVH, OH, O.hol)

Podle GLM má statisticky významný vliv na základní tělesné míry (KVP, KVH, OH) linie a rodina. Statisticky významný vliv linie, rodiny či ox ve 4. generaci nebyl prokázán u obvodu holeně (O.hol). Předpokládalo se, že na zákl. těl. míry bude mít vliv i počet arabských plnokrevníků ve 4. generaci, ale tato hypotéza se nepotvrdila. Z toho vyplývá, že arabští plnokrevníci, kteří se podíleli na vývoji plemene Shagya-arab byli velmi dobře vybráni a neměli nežádoucí vliv na základní tělesné míry.

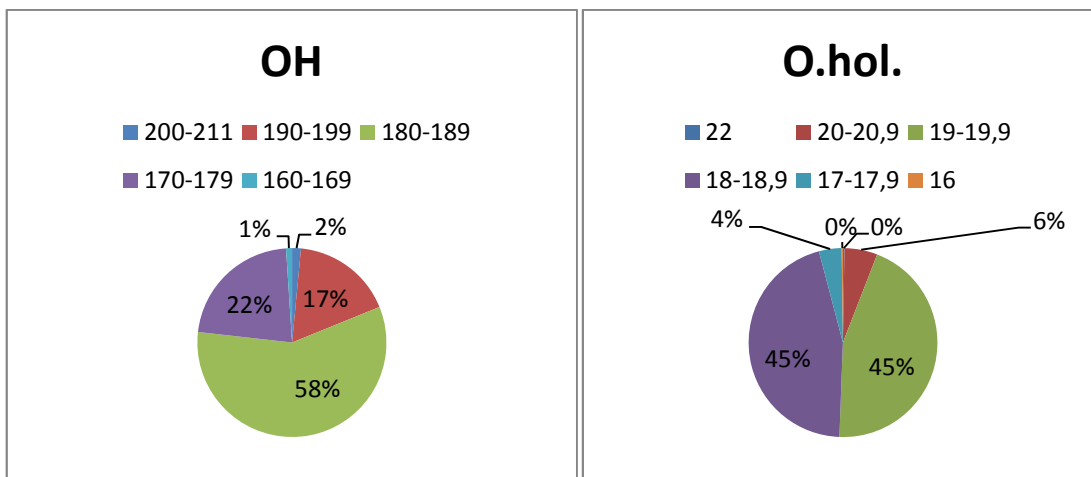
V následujících 4 grafech je znázorněn podíl klisen podle naměřených základních tělesných měr (cm).

Graf č. 12: Kohoutková výška pásková

Graf č. 13: Kohoutková výška hůlková

Graf č. 14: *Obvod hrudi*

Graf č. 15: *Obvod holeně*

Sledované klisny (392) měly tyto průměrné míry: KVP = 163,1 cm, KVH = 154,2 cm, OH = 183,2 a O.hol = 18,8 cm.

Podle Hučka (Dušek a kol., 2011) měly arabské klisny ve 4 letech zákl. těl. míry: KVP = 163,1 cm, KVH = 15,5 cm, OH = 181,9 a O.hol = 19,5 cm.

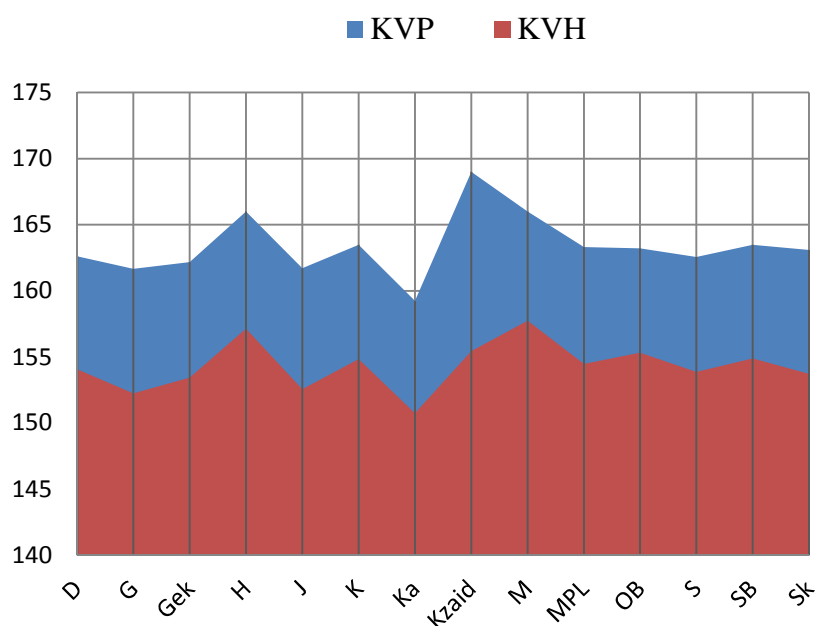
Tab. č. 6: *Maximální a minimální naměřené základní tělesné míry*

Zakl. těl. míry	MAX	MIN
KVP	174 cm	150 cm
KVH	167 cm	141 cm
OH	211 cm	160 cm
O.hol	22 cm	16 cm

Na podkladě prokazatelného statistického vlivu linie a rodiny na KVP, KVH a OH bylo provedeno mnohonásobné porovnání podle Tukeye – B.

5.2.2.1 *Linie*

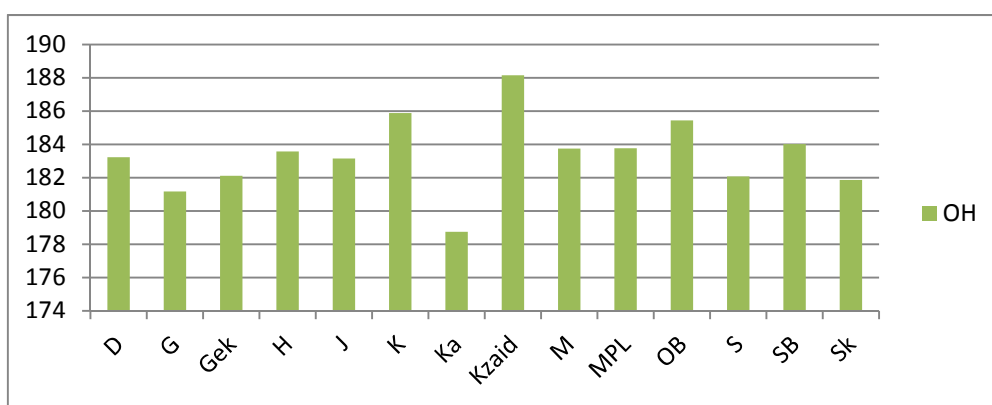
Prokazatelný rozdíl byl zjištěn u KVP mezi linií Kuhailan Zaid (největší KVP) a liniemi Kuhailan Afas, Gazal, Jussuf, Gamil El Kebir, Shagya, Dahoman, Saklavi I, Koheilan a Siglavy Bagdady. U kohoutkové výšky hůlkové nebyl zjištěn žádný prokazatelný rozdíl.

Graf č. 16: Linie – kohoutková výška pásková a kohoutková výška hůlková

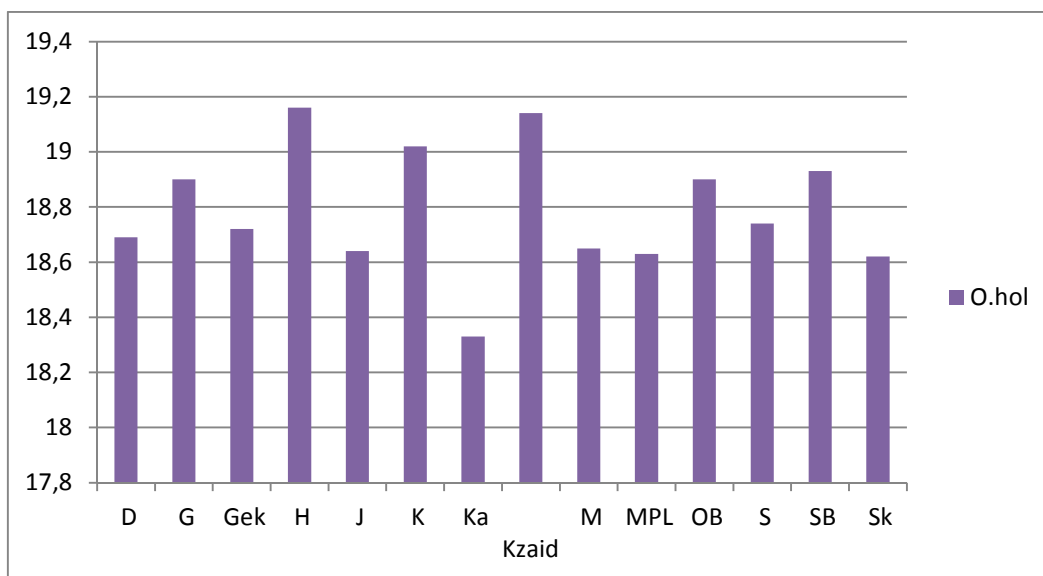
Z grafu č. 16 vyplývá, že rozdíl mezi KVP a KVH byl u většiny linií stejný, avšak u linie Kuhailan Zaid byl znát největší rozdíl mezi těmito mírami. Největší KVP byla zjištěna u linie Kuhailan Zaid ale největší KVH měla linie Mersuch. Celkově nejmenší linií byla linie Kuhailan Afas.

U obvodu hrudi byl prokázán rozdíl mezi linií Koheilan (druhý největší OH) a Shagya.

Graf č. 17: Linie – obvod hrudi

V grafu č. 17 opět prokázala dominanci linie Kuhailan Zaid, kterou bylo možné označit za nejmohutnější linií, opakem byla linie Kuhailan Afas.

Graf č. 18: *Linie – obvod holeně*

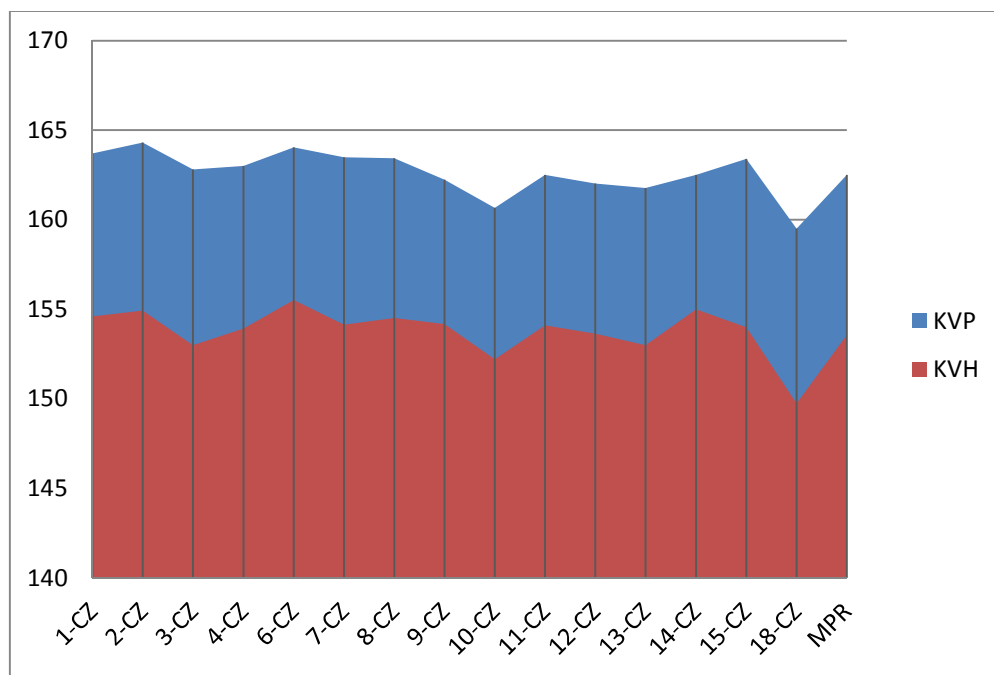
Obvod holeně byl zjištěn největší u linie Hadban, Kuhailna Zaid a Koheilan, které v průměru přesahují 19 cm. U linie Kuhailan Zaid se domnívám, že nejnižší naměřené hodnoty byly způsobeny větším počtem ox ve 4. generaci, ale statisticky se to neprokázalo. Je možné, že tato závislost se neprojevila kvůli malému počtu klisen v této linii (3).

Tab. 7: *Linie - zákl. těl. míry - průměr*

Linie	KVP	KVH	OH	O.hol
D	162,61	154,06	183,22	18,69
G	161,67	152,25	181,17	18,9
Gek	162,16	153,42	182,11	18,72
H	166	157,14	183,57	19,16
J	161,71	152,57	183,14	18,64
K	163,47	154,84	185,88	19,02
Ka	159,25	150,75	178,75	18,33
Kzaid	169	155,43	188,14	19,14
M	166	157,75	183,75	18,65
MPL	163,31	154,46	183,77	18,63
OB	163,2	155,32	185,44	18,9
S	162,56	153,86	182,07	18,74
SB	163,48	154,89	184,02	18,93
Sk	163,1	153,71	181,86	18,62

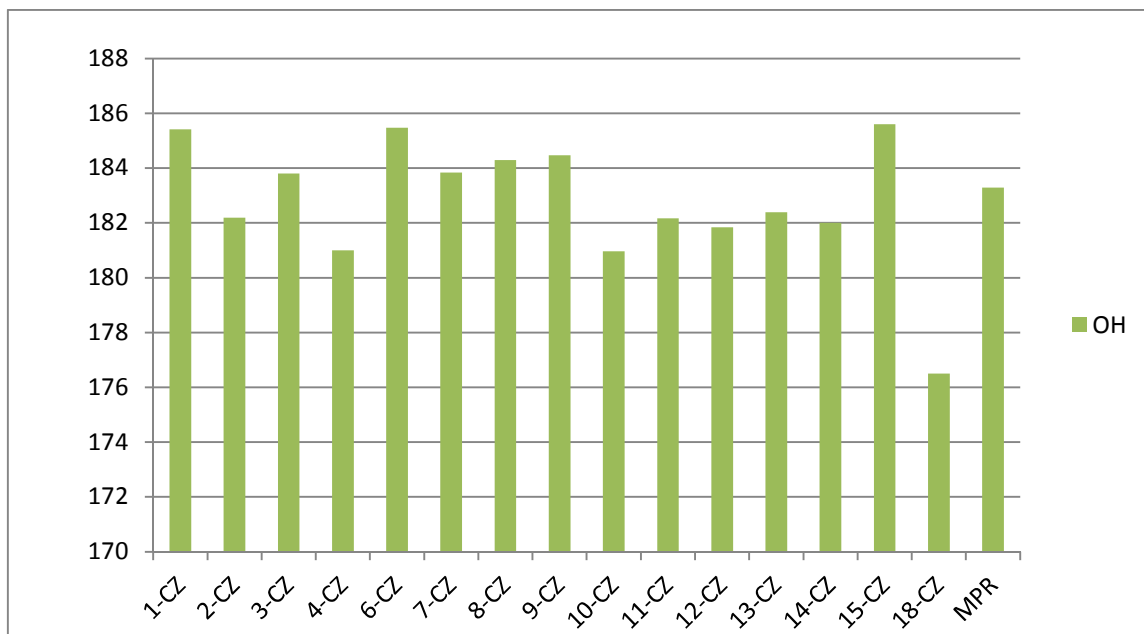
5.2.2.2 Rodiny

Mnohonásobným porovnáním byl zjištěn prokazatelný rozdíl u KVP a KVH. U kohoutkové výšky páskové byl prokazatelný rozdíl zjištěn mezi rodinou 10-CZ (druhé nejnižší KVP) a rodinami 6-CZ a 2-CZ. Kohoutková výška hůlková byla prokazatelně odlišná mezi rodinami 10-CZ a 6-CZ (nejvyšší rodina). U obvodu hrudi nebyl zjištěn žádný prokazatelný rozdíl.

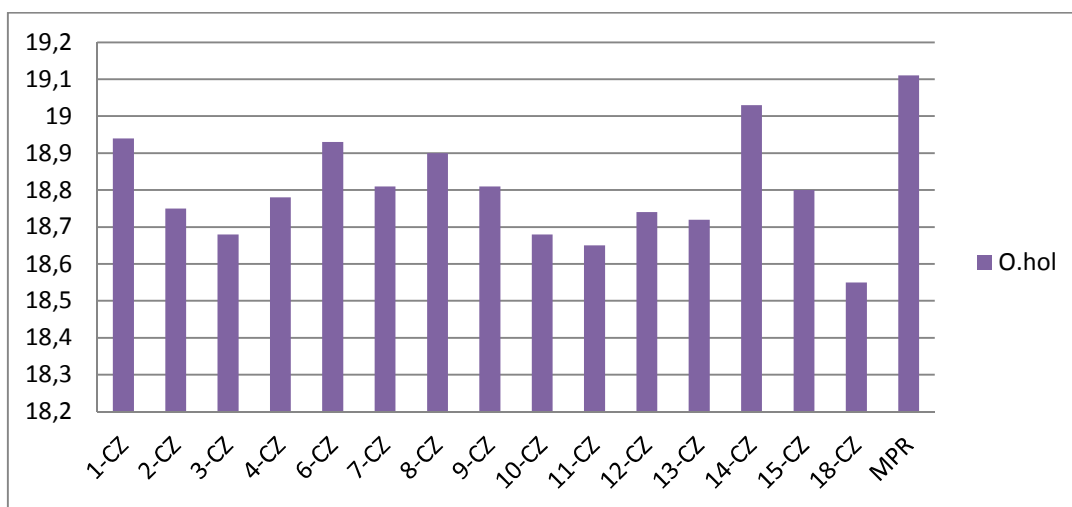
Graf č. 19: Rodiny – kohoutková výška pásková a kohoutková výška hůlková

Z grafu č. 17 byl zřetelný prokazatelný rozdíl rodiny 18-CZ od ostatních rodin, jenže tato skutečnost nebyla statisticky prokázána a to pravděpodobně díky nízkému počtu klisen v této rodině (4). Rozdíly této rodiny byly očividné i v níže uvedených grafech č. 21 a 22.

Graf č. 20: Rodiny – obvod hrudi

Nejmenší obvod hrudi měla rodina 18-CZ a největší rodina 1-CZ, 6-CZ a 15-CZ.

Graf č. 21: Rodiny – obvod holeně

Podle grafu č. 22 lze říci, že klisny „novějších rodin v ČR“, které patřily ke skupině rodin MPR (málo početné rodiny), byly dobře vybrány a jsou nositelkami průměrného největšího obvodu holeně.

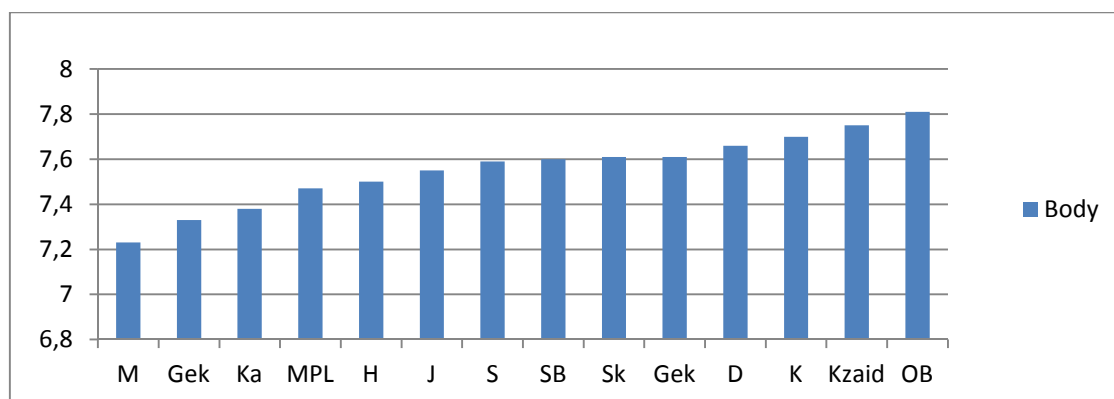
Tab. 8: Rodiny - zákl. těl. míry - průměr

Rodina	KVP	KVH	OH	O.hol
1-CZ	163,7	154,61	185,41	18,94
2-CZ	164,31	154,92	182,19	18,75
3-CZ	162,8	153	183,8	18,68
4-CZ	163	153,93	181	18,78
6-CZ	164,04	155,51	185,47	18,93
7-CZ	163,49	154,14	183,84	18,81
8-CZ	163,43	154,52	184,29	18,9
9-CZ	162,24	154,18	184,47	18,81
10-CZ	160,66	152,21	180,97	18,68
11-CZ	162,5	154,11	182,17	18,65
12-CZ	162,02	153,64	181,84	18,74
13-CZ	161,77	153	182,39	18,72
14-CZ	162,5	155	182	19,03
15-CZ	163,4	154	185,6	18,8
18-CZ	159,5	149,75	176,5	18,55
MPR	162,5	153,57	183,29	19,11

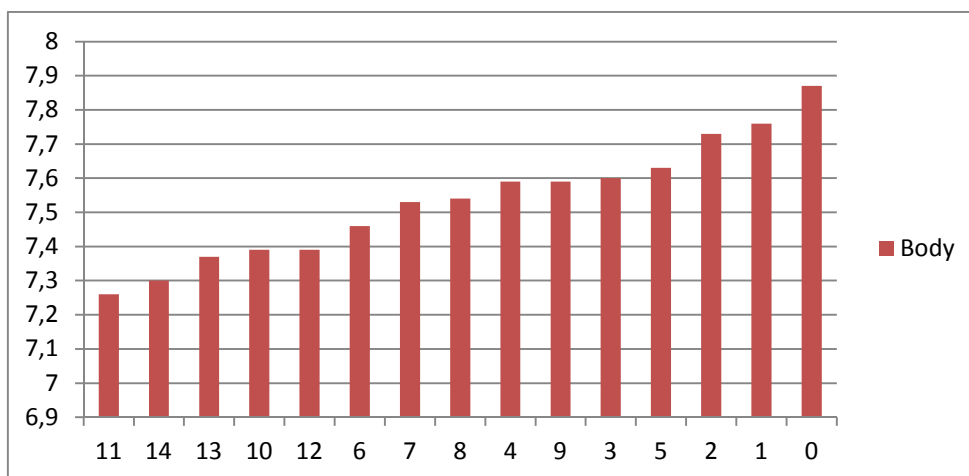
5.2.3 Vliv linie, rodiny a počtu ox ve 4. generaci na získání celkového počtu bodů

Výsledky GLM bylo prokázáno, že linie a počet ox ve 4. generaci měli vysoce statisticky významný vliv na celkový zisk bodů. Rodině statistický vliv nebyl prokázán.

Za použití mnohonásobného porovnání podle Tukeye - B byl prokázán rozdíl linie Gamil El Kebir (méně bodů) od linie Shagya, Koheilan a O'Ābajan. Mnohonásobné porovnání neprokázalo při zisku bodů žádný prokazatelný rozdíl v počtu ox ve 4. generaci.

Graf č. 22: Linie – průměrný zisk bodů

Graf č. 23: Počet ox ve 4. generaci – průměrný zisk bodů

V grafu č. 22 se projevilo, že nejlépe byly ohodnoceny klisny, které ve 4. generaci neměly žádného arabského plnokrevníka. Avšak nemuselo být pravidlem čím méně ox ve 4. generaci tím lepší hodnocení. Například klisny se 3 nebo 9 ox ve 4. generaci měly téměř shodné průměrné hodnocení.

Při posuzování zevnějšku se používá bodové hodnocení škály 1-10 u vybraných 7 znaků: typ, hlava, krk, celková stavba těla, končetiny, krok, klus. Nejlepší známkou je 10 (výborně) a nejhorší 1 (velmi špatně). Ze všech znaků se provede společný průměr a získá se celkové ohodnocení. Počet získaných bodů zařadí klisnu nebo hřebce do příslušné třídy <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/slechtitelsky-program.html>.

Tab. 9: Třída – body (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/slechtitelsky-program.html>)

Třída	Body
SE (super elita)	9,1 – 10
E (elita)	8,1 – 9
I.	7,1 - 8
II.	6,1 – 7
III.	5,1 - 6
IV.	4,1 - 5

Nejvíce klisen bylo zařazeno do I. třídy, 288. Do třídy Super elita byla zařazena pouze 1 klisna. Do třídy Elita bylo zařazeno 50 klisen a II. třídy 26 klisen.

Dlabola (2004) uvádí, že od roku 1993 do konce roku 2002 bylo v České republice zapsáno 100 mladých klisen do „Plemenné knihy“. Ohodnoceny byly takto:

- 8 klisen bylo hodnoceno méně jak 7,01
- 74 klisen bylo hodnoceno 7,01 až 7,99
- 18 klisen bylo hodnoceno výše jak 8 body

Klisen zapsaných od roku 1994 bylo celkem 325 (jméno CZ-Sh-A-č.) klisny byly hodnoceny následovně:

- 23 klisen bylo ohodnoceno méně jak 7,01 bodů
- 240 klisen bylo ohodnoceno 7,01 až 7,99 bodů
- 60 klisen bylo ohodnoceno výše jak 8 až 8,99 bodů
- 2 klisny byly ohodnoceny 9 a 9,1 body

6 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo shrnutí vývoje Shagya-arabů v České republice. V první části vlastní práce jsem se zabývala počty narozených hříbat, importem a exportem, celkovými stavy Sh-a a koňmi v PK Shagya-arab ČR pro rok 2014. Údaje byly shromážděny v programu Microsoft Office Excel 2007 a zpracovány do jednotlivých grafů.

V ČR se narodilo během 20 let (1994 – 2013) celkem 742 hříbat. Jejich počet se každoročně měnil a nejvíce se jich narodilo v roce 2009 → 67 hříbat. V průběhu let 2002 až 2014 bylo do ČR importováno 117 Sh-a a vyvezeno 33 Sh-a. Stav Sh-a u nás stále rostou. Během 14 let (2001 – 2014) se jejich počet „zdvojnásobil“ z 366 na 743 koní. V seznamu aktivních koní v PK Sh-a pro rok 2014 bylo celkem 765 koní (753 Sh-a, 10 arabských koní, 2 or. ar.). Z nich mělo oprávnění k plemenitně 314 koní (283 klisen, 31 hřebců). Průměrný věk všech 765 koní byl v průměru 9,9 let. Nejvíce by jich mělo být v Jihočeském a Královehradeckém kraji.

V druhé části vlastní práce byly statisticky vyhodnoceny údaje klisen ze Zápisu klisen do PK Sh-a a též údaje klisen z publikované PK v roce 2004. Všechny údaje byly shromážděny v programu Microsoft Office Excel 2007. Ke statistickému zpracování byl použit program Unistav 5.5. Statistický nebo vysoce statický vliv jednotlivých aspektů

na daný efekt, byl zjištěn použitím GLM. Po prokázání statistických vlivů bylo provedenou mnohonásobné porovnání podle Tukeye – B. Z výsledků byly vytvořeny grafy pomocí programu Microsoft Office Excel 2007.

GLM prokázalo, že na základní barvu klisen má vysoce statistický vliv linie i rodina. Dále byl zjištěn statistický vliv linie a rodiny u KVP, KVH a OH. Na celkový zisk bodů při zápisu klisen do PK má vysoce statistický vliv linie a počet ox ve 4. generaci. Mnohonásobným porovnáním podle Tukeye – B byly zjištěny prokazatelné rozdíly.

U základní barvy byl zjištěn prokazatelný rozdíl mezi linií Gamil El Kebir (tmavší linie) a liniemi O'Bajan a Siglavy Bagdady (nejsvětlejší linie). Nejvíce prokazatelných rozdílů bylo prokázáno u nejtmašší linie Saklavi I vůči liniím OBajan, Siglavy Bagdady, Jussuf, Gazal, Shagya, Koheilan. Nejsvětlejší linií byla linie O'Bajan a nejtmašší linie Saklavi I. Dále z výsledku vyplývá, že nejsvětlejší rodinou je rodina 11-CZ a nejtmašší 3-CZ, která neměla ani 1 bělouše, se prokazatelně lišila od všech ostatních rodin. Také byl zjištěn prokazatelný rozdíl rodiny 12-CZ (druhá nejsvětlejší) od rodin 7-CZ a 4-CZ.

U linií byl prokázán rozdíl v KVP mezi linií Kuhailan Zaid (největší KVP) a liniemi Kuhailan Afas, Gazal, Jussuf, Gamil El Kebir, Shagya, Dahoman, Saklavi I, Koheilan a Siglavy Bagdady. V obvodu hrudnílu byl prokázán rozdíl mezi linií Koheilan (druhý největší OH) a Shagya. Největší průměrné míry měli tyto linie: KVP a OH = Kuhailan Zaid, KVH = Mersuch, O. hol = Hadban. U rodin byl prokázán rozdíl v KVP mezi rodinou 10-CZ (druhá nejmenší) a rodinami 6-CZ a 2-CZ. KVH byla prokazatelně odlišná mezi rodinami 10-CZ a 6-CZ (nejvyšší). U obvodu hrudi nebyl zjištěn žádný prokazatelný rozdíl. Největší průměrné míry měli tyto rodiny: KVP = 2-CZ, KVH = 6-CZ, OH = 15-CZ, O.hol = MPR (novější rodiny v ČR).

V zisku bodů byl prokázán rozdíl linie Gamil El Kebir (méně bodů) od linie Shagya, Koheilan a O'Bajan. Mnohonásobné porovnání neprokázalo v zisku bodů žádný prokazatelný rozdíl v počtu ox ve 4. generaci. Nejvíce bodů získala linie O'Bajan a klisny s žádným ox ve 4 generaci.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Al-Diwan M. A., Al-Jassim A. F. 1988. In: Thiruvankadan A. K., Kandasamy N., Panneerselvam S., 2008: *Coat colour inheritance in horses*. Liverstock Science. 117 (2-3). 109 – 129.

Andersson L., Sandberg K., 1982. In: Thiruvankadan A. K., Kandasamy N., Panneerselvam S., 2008: *Coat colour inheritance in horses*. Liverstock Science. 117 (2-3). 109 – 129.

Bílek F., Ambrož L., Blažek K., Dušek J., Hartmann K., Keil H., Král F., Koubek K., Lerche F., Michal V., Munk Z., Müller V., Pernička J., Píša A., Procházka V., Příbyl E., Richter, Lev, Řechka J., Sejkora K., Steinitz J., 1955: *Speciální zootechnika díl druhý chov koní*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 849 s.

Dlabola O., 2003: *Plemenná kniha čistokrevných arabských koní Shagya-arab Česká republika: Hřebčiny, linie hřebců, hřebci*. Svazek I. Praha: Photopress., 175 s. ISBN 80-239-1237-2.

Dlabola O., 2004: *Plemenná kniha čistokrevných arabských koní Shagya-arab Česká republika: Rodiny plemene Shagya-arab, plemenné klisny*. Svazek II. Praha: Photopress, 311 s. ISBN 80-239-3366-3.

Dlabola O., Hartman K., Honzík F., Novák M., Suchánek F., 2009: *Seminář na téma Shagya-arab*. Centrum vzdělávání a chovu koní Těšánky, 9 s.

Dlabola O., 2012a: *Plemenná kniha čistokrevných arabských koní Shagya-arab Česká republika svazek III*. Svaz chovatelů Shagya araba ČR, 108 s.

Dlabola O., 2012b: Zázpis klisen do PK. Dusud nepublikováno. 14 s.

Dlabola O., 2014: *Mezinárodně uznané rodiny, které se na výstavbě čistokrevného chovu plemene Shagya-arab podílejí a jejich zastoupení v České republice*. 21 s.

Dušek J., 1995: *Kůň ve službách člověka (středověk)*. Praha: Apros, 262 s. ISBN 80-901100-6-1.

- Dušek J., Misař D., Müller Z., Navrátil J., Rajman J., Tluchoř V., Žlumov P., 2011:** *Chov koní*. vydání 3. Praha: Brázda, 416 s. ISBN 978-80-209-0388-4.
- Hermesen J., 2006:** *Encyklopedie koně*. Čestlice: Rebo, 312 s. ISBN 80-7234-601-6.
- Hlaváček B., 1933:** *Vojenský hřebčín v Hostouni na Šumavě a jeho plemenný materiál*. Praktický chovatel. ročník 10., číslo 2., s. 25 -30.
- Horný M., Kovalčík E., Kovalčík J., 2007:** *Plemenná kniha Shagya-arabských koní 2002 – 2007*. Topolčianky: Národní žrebčín Topolčianky, 208 s.
- Hučko V., 1995:** *Plemenná kniha čistokrevných arabských koní Shagya-arab 1989 – 1994*. Nitra: Nitrianské tlačiarne, 64 s.
- Jančíková J., 2005:** *Vliv plemeníka Shagya XV na sportovní výkonnost českého teplokrevníka*. Diplomová práce. Brno: MZLU v Brně. 55 s.
- Jones W. E., 1982:** *Genetics and horse breeding*. Philadelphia: Lea a Febiger, 660 s. ISBN 0-8121-0721-7.
- Misař D. a Jiskrová I., 2001:** *Chova a Šlechtění koní*. Brno: MZLU v Brně, 170 s. ISBN 978-80-7157-510-82008.
- Misař D., 2011:** *Vývoj chovu koní v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Brázda, 296 s. ISBN 978-80-209-0383-0.
- Navrátil J., 2010:** *Chov Shagya-araba v České republice a v zahraničí in Chov koní a jeho management v současných podmínkách – Sborník příspěvků semináře KSZ pro chovatele a majitele koní v ČR, konaném 3. 12. 2010*. 46 - 48 Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 70 s. ISBN 978-80-213-21-4.
- Pašková J. 2015a:** Seznam aktivních koní v Plemenné knize Shagya-arab 2014. Písemné sdělení.
- Pašková J. 2015b:** Zápis klisen do PK. Dusud nepublikováno. 16 s.
- Suchánek F., Honzík F., 1956:** *Plemenná kniha koní díl 1. svazek 2. hřebci teplokrevní*. Praha: SZN.

Šurda J., Michal V., Hučko V., Žikavský P., 1969: *Plemenná kniha čistokrevných arabských koní chovaných v plemenářském podniku v Topolčiankách.* Bratislava: Priroda, 251 s. ISBN 2686-64-098-69.

Tureac I., 2011: *Shagya-arab sborník k příležitosti setkání ISG v Radovci v roce 2011.* Bukurešť, 32 s.

ÚEK ČR Slatiňany, 2015a: Stav koní v ČR 2001 – 2014. Písemné sdělení.

ÚEK ČR Slatiňany, 2015b: Import a export Shagya-arabů 2001 – 2014. Písemné sdělení

ÚEK ČR Slatiňany, 2015c: Stav Shagya-arabů 2001 – 2014. Písemné sdělení.

Zagóra A., 2006: *Chova Shagya-arava v ČR a jeho využití v jezdeckém sportu.* Diplomová práce. Brno: MZLU v Brně.

Zápařková K., 2012: *Současný stav chovu Shagya araba v České republice.* Bakalářská práce, Praha: CZU v Praze.

Internetové zdroje

- Mezöhegyesi állam ménés. Databáze online [cit. 18. 3. 2015]. Dostupné z: <http://mamkft.hu/site/lotenyesztes/>
- Bábolna - horsebreeding. Databáze online [cit. 19. 3. 2015]. Dostupné z: <http://babolnamentes.hu/index.php/en/horsebreeding/horsebreeds>
- Histoeria národního žrebčína Topolčianky. Databáze online [cit. 21. 3 2015]. Dostupné z: <http://sk.nztopolcianky.sk/index.php/sk/historia-narodneho-zrebcina-topolcianky-s.p.html>
- Polnohospodárská výroba. Databáze online [cit. 21. 3. 2015]. Dostupné z: <http://sk.nztopolcianky.sk/index.php/sk/polnohospodarska-vyroba.html>
- Shagya I-CZ. Databáze online [cit. 25. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.konirnatetice.wz.cz/shagya_1.html
- Chovný cíl. Databáze online [cit. 10. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/chovny-cil.html>
- Řád plemenné knihy. Databáze online [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-plemenne-knihy.html>

- Zkoušky výkonnosti. Databáze online [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/zkousky-vykonnosti.html>
- Linie hřebců. Databáze online [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/chov/linie-hrebcu.html>
- Rodiny klisen. Databáze online [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/chov/rodiny-klisen.html>
- Řád výžehů. Databáze online [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-vyzehu.html>
- Seznam narozených hříbata. Databáze online [cit. 18. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/chov/seznam-narozenych-hribat.html>
- Šlechtitelský program. Databáze online [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/slechtitelsky-program.html>

8 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: *Mapa jihovýchodní Evropy se zaznamenanými hřebčínými* (<http://www.konirnateetice.wz.cz/shagya-arab.html>) str. 35

Obr. č. 2: *Výžeh – příslušnost k plemeni* (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-vyzehu.html>) str. 50

Obr. č. 3: *levé sedlo - kmenový výžeh otce, levé stehno – příslušnost k plemeni* (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-vyzehu.html>) str. 50

Obr. č. 4: *pravé stehno – pořadové číslo narozeného potomka* (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/rad-vyzehu.html>) str. 50

Graf č. 1: *Počet narozených hříbat 1994 – 2013* str. 55

Graf č. 2: *Pohyb Shagya-arabů na českých hranicích* str. 56

Graf č. 3: *Vývoj celkového stavu Sh-a 2001 – 2014* str. 57

Graf č. 4: *Vývoj stavu Sh-a a jeho složení 2001 – 2014* str. 58

Graf č. 5: *Členění Sh-a podle oprávnění působení v plemenitbě* str. 58

Graf č. 6: *Počet aktivních koní v roce 2014 podle roku narození* str. 59

- Obr. č. 5: *Mapa krajů ČR s počty Sh-a* str. 60
- Graf č. 7: *Základní barva klisen zapsaných v PK Sh-a* str. 61
- Graf č. 8: *Linie – intenzita zbarvení klisen* str. 62
- Graf č. 9: *Zastoupení základních barev klisen v jednotlivých liniích* str. 62
- Graf č. 10: *Rodiny – intenzita zbarvení klisen* str. 63
- Graf č. 11: *Zastoupení základních barev v jednotlivých rodinách* str. 63
- Graf č. 12: *Kohoutková výška pásková* str. 64
- Graf č. 13: *Kohoutková výška hůlková* str. 64
- Graf č. 14: *Obvod hrudi* str. 65
- Graf č. 15: *Obvod holeně* str. 65
- Graf č. 16: *Linie – kohoutková výška pásková a kohoutková výška hůlková* str. 66
- Graf č. 17: *Linie – obvod hrudi* str. 66
- Graf č. 18: *Linie – obvod holeně* str. 67
- Graf č. 19: *Rodiny – kohoutková výška pásková a kohoutková výška hůlková* str. 68
- Graf č. 20: *Rodiny – obvod hrudi* str. 69
- Graf č. 21: *Rodiny – obvod holeně* str. 69
- Graf č. 22: *Linie – průměrný zisk bodů* str. 70
- Graf č. 23: *Počet ox ve 4. generaci – průměrný zisk bodů* str. 71

9 SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: *Linie hřebců ovlivňující chov plemene Shagya-arab na území ČR ke dni 1. 1. 2015* (<http://www.shagyaarab.org/cz/chov/linie-hrebcu.html>) str. 48

Tab. č. 2: *Rodiny klisen plemene Shagya-arab v ČR ke dni 1. 1. 2015* (<http://www.shagyaarab.org/cz/chov/rodiny-klisen.html>) str. 49

- Tav. č. 3: *Počet narozených hříbat 1994 – 2014* str. 55
- Tab. č. 4: *Stavy Sh-a 2001 – 2014* (ÚEK ČR, 2015) str. 57
- Tab. č. 5: *Základní barva klisen zapsaných v PK Sh-a* str. 60
- Tab. č. 6: *Maximální a minimální naměřené základní tělesné míry* str. 65
- Tab. č. 7: *Linie – základní tělesné míry – průměr* str. 67
- Tab. č. 8: *Rodiny – základní tělesné míry – průměr* str. 70
- Tab. č. 9: *Třída – body* (<http://www.shagyaarab.org/cz/svaz/slechtitelsky-program.html>) str. 71

10 SEZNAM ZKRATEK

Sha-a - Shagya-arab

PK – Plemenná kniha

ISG – světová organizace zastřešující chov Shagya-araba

WAHO – World Arabian Horse Organization

ox – arabský plnokrevník narozený mimi arabské země a Egypta

or. ar. – originální arbský kůň s rodokmenem, odchovaný v arabských zemích včetně Egypta

nar. – narozen

VZ – výkonnostní zkouška

ÚEK ČR – Ústřední evidence koní ČR

KVP – kohoutková výška pásková

KVH – kohoutková výška hůlková

OH – obvod hrudi

O.hol – obvod holeně

Běl. – bělouš

Hd. – hnědák

Ryz. - ryzák

Vr. – vraník

11 PŘÍLOHY

Příloha č.1: Klisny působící v českém chovu

Obrázek č. 3: *Elitní klisna Shagya CZ-Sh-A-211*

Vítězka Evropského šampionátu Shagya-arabů 2010, Stadl Paura, Rakousko

(<http://www.shagyaarab.com/cz/fotogalerie/7-evropsky-sampionat-stadl-paura.html>)

Obrázek č. 4: *Sára CZ-Sh-A-200*

(<http://www.konirnateetice.wz.cz/sara.html>)

Příloha č. 2: *Shagya-arab ve sportu*

Obrázek č. 5: *Parkur stupně ZL, klisna Šegy CZ-Sh-A 353*

(foto: Monika Machová)

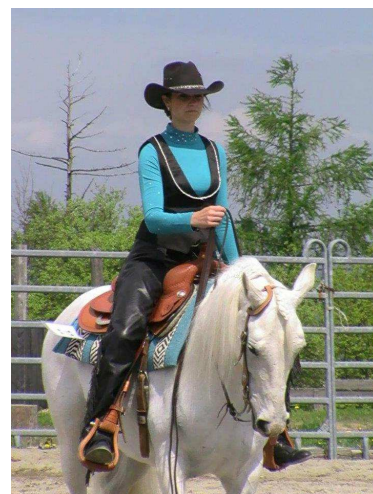

Obrázek č. 6: *Drezura stupně L, plemenný hřebec Gazal II-CZ*

(Wizard) (<http://shagya-arab.wz.cz/index2.htm>)

Obázek č. 7: *Vytrvalost, valach Shekel*
(http://www.vytrvalost.com/kategorizace/kun_detail.asp?id=20)

Obrázek č. 8: *Westernová disciplína, klisna Ghajaryi CZ-Sh-A-207*
(<http://www.shagyaarab.org.web7.web4ce.cz/cz/fotoalbum/shagya-ve-sportu.html>)

Příloha č. 3: Řád výžehu plemene Shagya-arab

(<http://www.shagyaarab.org.web7.web4ce.cz/cz/svaz/rad-vyzehu.html>)

Řád výžehů

VÝŽEH PLEMENNÉ PŘÍSLUŠNOSTI (levé stehno)

VÝŽEHY PŘÍSLUŠNOSTI K LINII (levé sedlo)

S K SB OB J
Shagya Koheilan Siglavy Bagdady O'Bajan Jussuf

□ G H Ka T SK
Dahoman Gazal Hadban Kubailan Afas Gamil el Kebir Saklavi I

M α GK K
Mersuch Amurath Gamit El Kebir Kemir
(nahrazuje Tobrok,
Kasr El Nil a Hamadan)

POŘADOVÉ ČÍSLO PO OTCI (pravé sedlo)

Příloha č. 4: *Seznam plemenných hřebců 2015 s oprávněním působit v plemenné knize Shagya-araba ČR*

(<http://www.shagyaarab.org.web7.web4ce.cz/cz/chov/plemenni-hrebci.html>)

Jméno	barva	nar.	míry	body
743 Dahoman I-CZ	smíš. běl.	1994	162, 153, 181, 19,8	7,1
2943 Dahoman IV-CZ (Tamarix)	groš. běl.	2001	171, 161, 194, 20,7	9/8,8
2945 Gazal II-CZ (Wizard)	smíš. běl.	2003	166, 157, 182, 19,5	7,5
1963 Gazal III-CZ (Herkules)	smíš. běl.	2007	171, 164, 178, 20	8,2
2000 Gazal IV-CZ (Sawil)	hnědák	2008	166, 157, 180, 19,4	8
2962 Hassan B (Hun)	běl.	2003	159, 152, 170, 18,7	7,1
744 Jussuf II-CZ (Jethro Tull)	tečk. běl.	1995	162, 153, 180, 20	7,5/7,4
1696 Jussuf IV-CZ (Jogaz)	běl.	2004	163, 154, 175, 19	8,2
2040 Jussuf V-CZ (Festival)	smíš. běl.	2009	167, 159, 185, 19,5	7,6
930 Kasr El Nil II-CZ (Tomba El Nil)	vraník	1995	168, 159, 178, 19	7,3/6,7
2923 Koheilan X-CZ (Jas)	tm.smíš.běl.	1999	165, 155, 178, 19	7,6/7,9
1342 Koheilan XI-CZ (Split)	hnědák	1998	169, 159, 180, 20	-
1243 Mersuch I-CZ	hnědák	1994	163, 155, 187, 20	8
1999 Mersuch II-CZ (Editor)	hnědák	2009	-	-
745 O´Bajan II-CZ (Radživ)	běl.	1995	169, 159, 175, 20,5	7,6/6,9
1338 O´Bajan IV-CZ (Osiek)	běl.	1995	164, 155, 178, 18	8,3
673 Saklavi I-CZ (Galán)	vraník	1994	165, 156, 183, 19,8	7,2
1320 Saklavi IV-CZ (Scott Al Sah´r)	tm. ryzák	2002	164, 155, 176, 20	7,6
1515 Saklavi VI-CZ (Hasim)	smíš. běl.	1998	170, 160, 182, 19,5	8,3
2073 Semiramis B (Hun)	ryzák	1997	168, 158, 186, 20	-
699 Siglavy Bagdady II-CZ (Kadet)	běl.	1993	166, 158, 190, 20	7,6
2045 Siglavy Bagdady III-CZ (Mefiszto)	smíš. běl.	1997	168, 159, 180, 21	8,3
751 Shagya IV-CZ (Wanad)	běl.	1993	165, 157, 180, 19,8	-
1112 Shagya VI-CZ (Bónusz)	běl.	1996	162, 155, 175, 19,5	7,9
2944 Shagya VII-CZ (Kasr)	smíš. běl.	2002	172, 162, 196, 20,3	8,9/8,6
1689 Shagya VIII-CZ (Tobien)	běl.	2005	169, 159, 185, 19	7,9/7,5